PANEL

SOSYAL GÜVENLİK "REFORMU"NUN GEREKÇELERİ GERÇEĞİ YANSITIYOR MU?

Katılımcılar:
Cem Somel *(ODTÜ İktisat Bölümü),* ***Nilgün Küçükkaraca*** *(Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmetler Yüksekokulu),* ***Mümtaz Peker*** *(Emekli nüfusbilimci),* ***Bayram Ünal*** *(Niğde Üniversitesi Sosyoloji Bölümü),* ***Aziz Çelik*** *(Kristal-İş Sendikası eğitim uzmanı),* ***İsmail Hakkı Tombul*** *(KESK Başkanı),* ***Haluk Başcıl*** *(TTB Merkez Konsey üyesi),* ***Ercan Yavuz*** *(TTB Sosyal Güvenlik Çalışma Grubu üyesi),* ***Osman Öztürk*** *(TTB Sosyal Güvenlik Çalışma Grubu üyesi)*

AKP Hükümeti'nin sosyal güvenlik "reformu" kendisi de bu "reform" sürecinin ürünü olan Sosyal Güvenlik Kurumu Başkanlığı tarafından yürütülüyor. Konuyla ilgili olarak kamuoyuna sunulan ilk metin 29 Temmuz 2004 tarihli "Sosyal Güvenlik Sisteminde Reform Önerisi" olmuştu. Projeksiyonlar konusunda Dünya Bankası yetkililerinin teknik desteğiyle hazırlanan ve Nisan 2005'te güncellenen "Beyaz Kitap"ın girişinde Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Yasa Tasarısı'nı zorunlu kılan gerekçeler 'Neden Sosyal Güvenlik Alanında Reforma İhtiyaç Var?'başlığı altında şöyle sıralanıyordu:

a) 'Nüfus yapısında değişim,

b) Mevcut sistemin yoksulluğa karşı koruma sağlayamaması,

c) Sosyal Güvenlik Kurumlarının finansman açığının ekonomi üzerine olumsuz etkileri,

d) Bütün nüfusun koruma altına alınması,

e) Mevcut sosyal güvenlik kurumlarının sorunları'.

Bu gerekçelerin gerçeği yansıtıp yansıtmadığının sorgulanması, emek açısından ele alınması, değerlendirilmesi, geçerli olup olmadığı ya da günümüzdeki anlamı vb. yaklaşımlar Türk Tabipleri Birliği'nde 18 Eylül 2005 günü düzenlenen bir yuvarlak masa toplantısıyla değerlendirildi.

ODTÜ İktisat Bölümü'nden Cem Somel, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmetler Yüksekokulu'ndan Nilgün Küçükkaraca, emekli nüfusbilimci Mümtaz Peker, Niğde Üniversitesi Sosyoloji Bölümü'nden Bayram Ünal, Kristal-İş Sendikası eğitim uzmanı Aziz Çelik, KESK Başkanı İsmail Hakkı Tombul, TTB Merkez Konsey üyesi Haluk Başcıl, TTB Sosyal Güvenlik Çalışma Grubu üyeleri Ercan Yavuz ve Osman Öztürk'ün katıldığı yuvarlak masa toplantısının bant çözümlerini, güncel tartışmalarda yararlı olacağı beklentisiyle, dergimizde yayınlıyoruz.

Cem Somel: Arkadaşlarım ben sosyal güvenlik uzmanı değilim; sosyal politika uzmanı da değilim. Olayı iktisatçı gözüyle aklım erdiğince arz edeyim. Benim anladığım kadarıyla Türkiye'de sosyal güvenlik reformu yapma ve birikim sistemine dayanan sosyal güvenlik sistemini tasfiye edip, bireysel tasarrufa dayanan sosyal güvenlik sistemine geçmeyi hedefleyen bir demografik zorlama olmadığı şeklinde bir kanaatim var. Birincisi bu.

İkincisi sosyal güvenlik sisteminin açıkları var ve bütçeden karşılanıyor. Bu açıkların esas itibariyle iki sebebi var. Birincisi; zaman zaman gazetelere yansıyan suistimaller ve kötü yönetim. Fakat daha önemli bir sebebi de özellikle ithal ikameci sanayileşme döneminde sosyal güvenlik sisteminde, özellikle SSK'da biriken fonların Türkiye'nin sanayileşmesinde kullanılmış olması. Çünkü SSK fonlarını Devlet Yatırım Bankası'nın tahvillerine, fonlarına bağlamaktaydı. Devlet Yatırım Bankası KİT'lerin

yatırımlarını finanse etmekteydi ve bu ilişkide özellikle 70'li yıllarda enflasyon yükselmeye başlayınca Devlet Yatırım Bankası'nın tahvillerinin faizleri reel olarak düşmüştü. Dolayısıyla SSK'nın fonlarında reel olarak bir erime, devlet yatırım bankası ve o yoldan da KİT'lerin mal varlıklarına geçmekteydi.

Dolayısıyla SSK'da birikmesi gereken fonlar KİT'lerin varlıklarında birikti ve dolayısıyla buradan da ilginç bir netice çıkıyor. Yani KİT'lerin özelleştirilmesi aslında SSK'ya prim yatırmış olan emekçilerin alın terinin özeleştirilmesi ve satılması anlamına geliyor. Oysa 60'lı, 70'li yıllarda SSK'ya prim yatırmış olan emekçilerin farkında olmadığı bir menfaat kaybı söz konusu. Bu ilişki üzerine Petrol-İş Dergisi'nin 2005 yılının sayısında Hakan Arslan'ın bir yazısı çıktı. Bu yazısında arkadaşımız Devlet Yatırım Bankası'nın yıllık raporlarını elden geçirmiş ve orada veriler sunarak bu transferlerin nasıl gerçekleştiğini anlatıyor. Dolayısıyla eğer bu fonlar bu şekilde sanayileşmede kullanılmasaydı, muhtemelen şu anda SSK'nın daha büyük bir birikimi olurdu ve daha iyi yönetilseydi o zaman kendini idare eden bir sistem haline gelirdi. Şimdi bunun geçmişte bir hata olup olmadığı tartışılabilir ama sebebi bu. Tarihi bir sebebi var. Sadece kötü yönetimden değil. Geçmişte sanayileşmeyi desteklemiş olmasından. Sanayileşmeyi desteklemekte, sosyal güvenlik fonlarının kullanılmış olmasından.

Şimdi şu anda açık veren bir sistem var. Bu sistemin açık vermesi gerekir mi? Bence bu tamamen siyasi bir meseledir. Bir bölüşüm meselesidir. Bölüşüm meselesi siyasi bir meseledir. Hangi açıdan bir bölüşüm? Birincisi nesiller arası bir bölüşüm meselesi. Nasıl ki bir aile içersinde çocukların emekli olmuş yahut da çalışamaz hale gelmiş analarını babalarını desteklemesi; basit bir bölüşüm meselesi ise, çalışır nüfusun emekli olmuş çalışamaz hale gelmiş nüfusu ne şekilde destekleyeceği, destekleyip desteklemeyeceği bir bölüşüm meselesidir. Bir açıdan bir siyasi meseledir. Bir açıdan ahlaki, kültürel bir meseledir. Bunun iktisadi rasyonellikle hiçbir alakası yoktur.

Nesiller arası bölüşümün, bir de sınıflar arası bölüşüm tarafı var. Çünkü sosyal güvenlik sistemi geçmişte işte sosyal refah devleti anlayışının hakim olduğu durumlarda genel olarak varlıklı sınıfların yoksul olan sınıfların temel sağlık ve emeklilik ihtiyaçlarını sağlamaya vergileri ile katkı yaptığı bir sistemdir. Şimdiki reform talebi büyük ölçüde varlıklı sınıfların yoksul sınıfların sağlık ihtiyaçlarını ve emeklilik ihtiyaçlarını karşılamak istememesinden kaynaklanmaktadır. Yani burada geçmişte rıza gösterilmiş bir transfere karşı bu transferi artık yapmama iradesi ortaya çıkmaktadır. Dolayısıyla "vergi gelirleri ile sosyal güvenlik sistemi karşılanmamalıdır" önermesi siyasi ve ahlaki bir önermedir. Bence emekçilerin "kapitalist bir düzende vergi gelirleri ile sosyal güvenlik sisteminin açıkları kapatılabilir, yoksulların sağlık ihtiyaçları desteklenebilir, emekçi sınıfların yaşlılarına maaş verilebilir; bunda hiçbir sakınca yoktur" şeklinde bir telkinde bulunması lazım. Sürdürülebilirlik kavramını tahlil etmek ve reddetmek lazım. Çünkü sosyal güvenlik sisteminin sürdürülebilirliği iddiası arkasında bizim az önce söylediğimiz bölüşüm mekanizmaları vardır.

Mümtaz Peker: Şimdi, beni böyle bir toplantıya davet ettiğiniz için gerçekten teşekkür ederim. Gönderdiğiniz bu metinleri dikkatle okudum. Bu metinde iki nokta var. Birincisi; genel sağlık sigortası ve bunu desteklemek için de 1980'li yıllarda merkez ülke iktisatçıları tarafından geliştirilen fırsat penceresi kavramı buna dayandırılıyor. Ben olayın vergilerle çözümlenebileceği bir ulusal sağlık sistemine inanıyorum.

İkinci olarak da; böyle bir sistemi gerçekleştirebilmek için nüfus açısından bunlara değil, doğrudan doğruya ülkenin içinde bulunduğu nüfus piramitlerine bakmak gerekir. O da nedir? Türkiye bugün düşük gelir düzeyi ile tuzağa yakalanmış bir ülkedir ve böyle bir ülkenin nüfus piramitlerinden hareketle olayı açıklamak gerekir kanısındayım.

Şimdi bildiğiniz gibi bir geçiş programı var. 1940'li yıllarda filan olmuş bir olay. Nerdeyse bütün ülkeler buna uyuyor, uymuyor tartışması yapılıyor. Nedir olayın özü? İnsanlık uzun dönem yüksek doğurganlık ve yüksek ölüm ve bu nedenle de küçük bir nüfus artışının olduğu dönemi yaşadı. Ve ondan sonra ikinci dönem; ölümlerin azaldığı, doğurganlığın tedricen azaldığı ve nüfus artışının da %1.2 olduğu dönem. Avrupa'da 1950-1952'lerde gerek üniversite, gerek kilise feryat etmeye başladı. Nereye gidiyoruz? %1.2 nüfus artışı ile ne olacak? O zaman başladı bir takım şeyler.

Sonra hem doğurganlığın düşük, hem de ölümlülüğün düşük olduğu, nüfus artışının da az olduğu üçüncü bir dönemi yaşadılar. Kimler? Gelişmiş ülkeler.

Bir müddet için Avrupa'nın, Amerika'nın deneyimlerine bakarak böyle bir kuram var. Fırsat penceresi olayı nereden çıktı? Özellikle Amerikalı iktisatçılar Güney Asya modeline baktılar. Şimdi Güney Asya modelinde özellikle geliştirilen aile planlaması teknikleri bu ülkelerde hızla uygulanmaya başlandı. Ancak bundan önce 1940-1950 arasında hemen hemen gelişmiş olan ülkelerde farklı bir olay gündeme geldi. Nedir o? Bir kere gelişen tıp teknolojisini kendileri ithal ettiler ve gelişen halk sağlığı teknolojisi de yaygın bir şekilde uygulandı. Ve Türkiye'de de bu uygulandı. Ve bu ülkelerde 1940-1950 döneminde ölümlülük hem çocuk hem bebek ölümlülüğü bıçakla peynir keser gibi birden düştü. Fakat doğurganlık eski hızını yeniden korudu ve bu nedenle hızlı bir şekilde nüfus artışı, doğurganlık ile ölüm arasındaki olay dediğimiz, gerçekleşmeye başladı.

Türkiye bunu 50'lerde, ki 50'lerin sonunda tekrar düşmeye başladı, yaşadı. Ama bazı ülkeler bunu 3.5'a doğru yaşamaya başladı. Ama gelişmiş ülkeler hiçbir zaman 1.2'nin üzerinde bir nüfus artışını yaşamadılar. Şimdi 1960'lı yıllarda işte özellikle gelişmiş ülkelerde iki şey oldu. Birincisi yeni kontraseptif teknikler artık herkesin rahatça ulaşabildiği bir şeydi. İkincisi araba. Amerikan toplumunun rüyasıdır.

Şimdi bu toplum ne yaptı? Bu gelişen teknolojiyi özellikle Güney Asya ülkelerine sürekli olarak bunları uygulaması için yardımlar, eğitimler, şunlar bunlar yaptı ve bu ülkelerde doğurganlık düşmeye başladı. Fakat bununla beraber bu ülkelerin ekonomik kalkınmalarında bir şey, ilerleme kendisini göstermeye başladı. Şimdi bu durumda ölümlülük düşmüş, doğurganlığı da düşürünce bu ülkelerde batının dengesinin dışında çalışma dışındaki nüfusta bir değişme başladı. Nedir o? Çalışma çağına giren nüfus artık doğurganlığın azalmasıyla bir önceki nüfustan az oluyor. Fakat sistemde bir baskı gelmediği için her çalışma çağı gelen kişiye böyle bir ekonomide istihdam olanağı sağlayabiliyorsunuz. Bu ne zamana kadar? 15 yaşından 60 yaşına kadar olduğu zaman bu ekonomilerde herkese bir fırsat oluyor. Gerçekten bu da bu ülkelerin tarihlerinde karşılaştığı bir fırsat olayı.

Şimdi arkadaşlar bunu Türkiye'ye taşımışlar. Türkiye de bu örüntünün içine girdi. Ancak, şu var burada eleştirim. Cem Hocam bilir. Kapitalizmi öğretmek için. Nedir kapitalizmin aksaklıkları. Beş tane nokta var. Tam istihdam olması lazım, herkesin birbirini tanımaması lazım.. v.s. Burada da benim katılmadığım nokta var. Nedir? Gerçekten Türkiye buna demografik olarak girmesine karşın fırsat penceresi dediğimiz kavramı yaşıyor mu, yaşamıyor mu? Yaşamıyor.

Neden yaşamıyor? Bir; Türkiye'de fırsat penceresinin öngördüğü bir şekilde aileler eğitimi bir yatırım olarak değil, bir tüketim harcaması olarak görüyor. Çok önemli ve bu yüzden özellikle orta ve ortanın altındaki aileler çocuklarına daha iyi bir eğitim sağlama yerine çocuklarını eğitimden alıp aileye katkı sağlayacak bir şekilde onları yönlendirmek istiyorlar. Türkiye'deki kayıt dışının büyük oranda kaynağı bu.

İkinci olarak gerçekten fırsat penceresinin dediği gibi Türkiye'de çalışma yaşına giren herkese çalışma olanağı var mı yok mu? Yok. Ben mezun olduğumda arkadaşlarım genel müdürlerle pazarlık ediyorlardı. Beni buraya gönderirsen çalışırım. Genel Müdür de sizi buraya gönderirim, çalışın; günah diyordu; 1960'lar, 70'ler. Şimdi Üniversiteden mezun olan bir kişinin genel müdürle pazarlık etme şansı değil, ondan randevu alma şansı yok. Çünkü herkes için iş olanağı yok. Özellikle de bu tür çalışma olanağının bulunmaması da eğitimli nüfus için problem.

Üçüncü bir nokta; ülkenin yetiştirdikleri ülke için değil özellikle tekelci kapitalizm için eğitiliyor ve çalıştırılıyor. Şimdi buraya şuradan vardım. Bunu 5 veya 6 kez yaptık. Ben mezun olduğum zaman Siyasal ile İTÜ gençlerin yıldızıydı. Gençlerin iki amacı vardı. 1990'lı yıllara geldiğimizde İstanbul Teknik kendisini biraz yenileyebildi. Fakat siyasal yenileyemedi biraz geriye düştü. Ve Mülkiyeliler Vakfı dedi ki şunu bir araştıralım. Ve bunu araştırdık. Türkiye'de ilk %3 ile öğrenci alan Yüksek Öğretim Kurumları ile bu kurumlara öğrenci veren Ortaöğretim kurumlarını araştırdık. Görüntüye baktığımızda 1998-2005 yılında ilk %3 ile alan mühendislik ve sosyal bilimler alanında ODTÜ, İTÜ ve Boğaziçi. Ama özellikle Vakıf üniversitelerinin kurulması ve bunların burs olanaklarının gelişmesiyle bu kez Koç, Bilkent, Sabancı şekline kaydı. Ve biz bunlarla, burslu öğrencilerle toplu görüşme yaptığımızda hepsinin amacı şu; ya yurtdışında çalışmak ya yurt dışında master ya da doktora yapıp uluslararası bir düzeyde çalışmak. Bu tür bir gelişim meselesi ne oldu? Türkiye'de işçi göçünden bir beyin göçüne doğru kendisini göstermeye başladı. Yani 1960'larda Türkiye'de işçi göçü, ama 2000'li yıllarda artık bir beyin göçü şeklinde kendisini göstermeye başladı.

Şimdi Türkiye, çok ilginç, altı üniversitede yetiştirmiş olduğu birincileri kaybediyor. İstanbul örneğini yapan arkadaş anlatıyor. Sabancı Üniversitesi'nde Elektronik Mühendisi Bölüm Başkanı anlatıyor "40 tane öğrencimiz var. 38 tanesi bu sene yurtdışına gidiyor. İki tane kaldı. Onlar da asistan oluyor." Bu tekil örnek değil Koç'ta da aynı olay var. ODTÜ'de de var.

Ne oluyor gerçekten? Türkiye birincileri kaybettiği zaman Türkiye ikinciler ve üçüncüler tarafından yönetilmeye başlanıyor. Bir ülkenin birinciler tarafından yönetilmesi demek bilim bağlamında, buluş bağlamında, yaratıcılık bağlamında gelişme demektir. Hepimiz büyük bedelle yetiştirdiğimiz bu çocukları sonra Almanya'ya, İngiltere'ye buyurun bu çocukları kullanınız diyoruz. İşçilerin gerçekten bir şeyi vardı ama bu tür gidenlerin Türkiye'ye tasarruflarının bilmem nesinin ben Türkiye'ye olabilecekleri kanısında değilim. Çünkü hepsi daha iyi yaşamak daha iyi yerleri görmek istiyor.

Bunun ötesinde yine bu fırsat penceresinin nüfus açısından getirdiği olay, üçüncü ya da dördüncü nokta; ekonomide herkesi kayıt altına alması ve buna göre üretimin ve tüketimin hesaplanabilmesi olayı. Ama Türkiye'de bu yok. Çünkü Türkiye'de kayıt altında çalışan firmalarla, kayıt dışında çalışan firmaların rekabeti söz konusu. Benetton İstanbul'da Ümraniye'de üretim merkezi açmış. Sigortası, migortası falan yok. Yine Sema Erden'in çalışmasında İstanbul'da 1 milyon'a yakın kayıtdışı göçmen var. Aldıkları ücret 10 dolar. Burada da uluslararası sermayenin bizim gibi ülkelerin nüfusunu kayıt dışına itme şeklinde bir olayı söz konusu.

Şimdi izin verirse ben Cem Hoca'dan biraz ayrılacağım. O da şu noktada. Bizim Hacettepe Üniversitesi'nin 2003 araştırması; Türkiye nüfusu 2020-2025 arasında durulmuş, kararlı bir noktaya gelecek. Artık nüfus piramidi, mısır koçanı dediğimiz nüfus yapısına ulaşacak.

Şimdi tabi bu noktada Türkiye'nin bazı sorunları var. Bunların da çözüleceğini ben sanıyorum. Benim meslek hayatım boyunca katıldığım uluslararası toplantılarda, yüzümün kızardığı bir nokta var; bebek ölümleri. Neden bu bebek ölümleri sizde fazla diye sorarlardı. Nusret hocayla çalıştığımız zaman, Nusret hoca bunu binde 165 ile başlattı. Ondan sonra tabi toplantıya gidiyoruz, bu yüksek bebek ölümleri burada söylemiş olduğumuz modern hayat tabloları ya da başka bir takım yerlere uymuyor. Böyle bir şey yok.

Türkiye bu bebek ölümlülüğünü gerçekten düşürecek. Ama bunun ötesinde Türkiye'de bebek ölümlülüğü dışında yetişkin ölümlülüğünde düşük düzeyde bir noktaya gelindi.

Ben İzmir Büyükşehir Belediyesi için bu çalışmayı yaptım. İzmir Büyükşehir Belediyesi sınırları içindeki nüfusta şöyle bir durum var. 65 üstü yaşlardaki nüfus 2010'lu yıllarda %17'ye ulaşacak. Yani İzmir gerçekten bir yaşlı kenti, bir emekli kenti. 2010'lu yıllarda bugünkü emekli nüfusun ailesini baktığımızda bu oran %35-40'lara falan gidiyor. İşte neden İzmir kötü falan bir takım toplantılarda şu soruyu gündeme getirmeye başladık. İzmir'in bir İstanbul'la, Bursa ile yarışabilmesi için yeni bir şeyler yapması gerekiyor tartışmasını yapıyoruz.

Çünkü emekli nüfus İzmir'e geldiği zaman artı bir kaynak aktaramıyor. Özellikle SSK, Bağ-Kur'dan emekli olanlar, belki de Emekli Sandığı'ndan emekli olanlar Çeşme'de Urla'da bir yazlık alıyorlar. Ama bugünkü fiyatlarda o da yetmiyor. Bir yazlık ev, onun dışında kente bir katkısı yok. Böyle bir kent kendisini nasıl yeniler?

İzmir örneğinden Türkiye'ye geçtiğimiz zaman, Türkiye'de gerçekten 2020'li yıllarda bu durağan nüfus haline geldiği zaman ne olacak? Fırsat penceresindeki olay Türkiye için çalışmıyor. Çünkü deminden beri söylüyorum. Herkese iş olanakları yok. Tasarruflar yetersiz. Yetiştirdiğimiz adamları yurtdışına gönderiyorsunuz. Geride ne kalıyor? İzmir'de gerçekten sokakcı diye tanımladığım bir grup çoğalmaya başladı. Nerelerde biliyor musunuz? Bilir misiniz bilmem Ege mahallesinde, hemen Alsancak'ın dibindedir. Tiner, yoldan geçenlere yankesicilik, çarpmalar v.s.

Tabi İzmir'de dediğim yerlerdeki ailelerde, işte bizim 60'larda 70'lerde okuduğumuz o aile, yani eşler arası birliktelikten ayrılığa düşülmesi İzmir'de gerçekleşti. Veya gerçekleşmek üzere. İzmir'de aile kurumu yorgunlaşmış. Bu aile kurumunun yorgunlaşması, yorulması ya da sisteme belirli üretimleri yapamaması Türkiye için de geçerli olmaya başladı. Yani artık ailenin yorulması olayı bu sadece İzmir'de bu sokakçılara kaynak oluşturan bu göçmenlerde, ya da yerinden yurdundan edilmiş veya zorunlu olarak göçmüş kişilerde mi? Hayır, bu yayılıyor.

O zaman bu arkadaşların söylemiş olduğu nokta beni daha da kötümser yapıyor. Neden kötümser yapıyor? Çünkü bu sağlık sigortasını belirli kişilerin isteği ile yaparsanız, vergilerden arındırıp yaparsanız bu kişilerin Türkiye'de sağlık hizmeti alabilmesi ya da emekliliklerinde maaş alabilmesi olayını ben Nazım'ın şiirine benzetiyorum. Memleket mi uzak, yıldızlar mı? Yani bunların maaş alabilme veya sağlık sigortasından yararlanabilme olayı benim Hacettepe'deki yirmili yaşlarım kadar uzak bir olay. Onun için derslerimde öğrencilerime söylüyorum ki yani çocuklar bir şeyler düşünün falan. Çünkü Türkiye bu şekilde giderse işiniz zor. Hocam ne yapalım falan diyorlar, bir şeyler bulun falan diyorum, ondan sonra da bana kızıyorlar.

İkinci bir nokta; özellikle değerlerin bu denli yıprandığı bir Türkiye'de olayı bu noktaya, genel sağlık sigortasına getirdiğimiz zaman, yani bu iş olmaz. Bu işte hastayla doktor devleti mutlaka soyarlar demiştim. Örneğini gördünüz işte. Ankara Belediyesinin memurlarının Ankara'daki belirli bir kuruma sürekli gitmeleri, bir takım şeyler. O nedenle ben bunun pek gerçekleşebileceğine inanamıyorum.

Üçüncü bir nokta biraz ben SSK, Bağ-Kur, Emekli Sandığı'ndan emekli olan ve maaş alanların hem kendilerinin hem de bakmakla yükümlü olduklarının, emekli olduktan sonra daha ne kadar maaş alabileceklerinin sektörel olarak bir hayat tablosu olarak analizinin yapılmasından yanayım. Çünkü neden? Ben 25 yıl kamuya hizmet ettim ama ben 25 yıldan daha fazla bir emekli maaşı alacak bir tipim. Benim derslerde öğrettiğim şey şu; çocuklar derdim, sahneye çıkan sihirbaz, sahneye çıkmadan önce şapkasının içine kaç tane tavşan koyarsa yalnızca onları çıkartabilir, ne bir eksik ne bir fazla. Ama bu sistem gerçekten hani böyle bir olayı gerçekleştirmiş. O nedenle böyle bir çalışmanın yapılması gerekir.

Şimdi bir de bu çalışmanın neyle ilişkilendirilmesi gerekli? Doğrudan doğruya doğuştaki hayat ümidi ve ondan sonraki her yaştaki hayat ümidi ile. Yani bir ülkenin bütün nüfusunu kapsayan bir hayat tablosu analizi. İkinci tablo ne olacak, doğrudan doğruya çalışıp emekli olmuş farklı farklı sektörlerdeki kişilerin; bu ikisini karşılaştıracaksınız. Gerçekten bu kitapta belirtilen gibi olay ortaya çıkıyorsa o zaman tek bir açık nedir?

Benim ileri süreceğim yöntem buradaki gibi emeklilik yaşını tak tak artırmak değil; birden arttırmak. Yani burada da birden çıkartılıp yasalaşmasını, ama bunun dayanağının böyle bir hayat tablosu çalışması olmasını istiyorum. Biz bunun da tabiatıyla kendi ülkemizin nüfus dinamikleriyle olmasını istiyoruz; yani batının söylediği şekildeki bir çalışmayla olmasını istemiyoruz. Herkese teşekkür ederim.

Nilgün Küçükkaraca: Ben biraz kendi çalışmalarımızdan bahsetmek istiyorum. Çünkü bizim mesleğimizde de sosyal güvenlik son derece önemli. Özellikle bu yeni çıkan yasa da biliyorsunuz çok önemli. Herkes için önemli. Ama biliyorsunuz bizim meslek olarak biraz daha fazla sosyal güvenlikten yararlanmayanlarla çalışıyoruz; yararlanamayanlarla. Sosyal olarak dışlanmış gruplarla çalışıyoruz. Bu nedenle bizi çok ilgilendiren bir konu.

Sosyal güvenliği temel olarak ikiye ayırmak gerekir. Birincisi primli sistem, ikincisi primsiz sistem. Ben mesleğim gereği primsiz sistemdekilerle çok yakından ilgiliyim. Bu kişiler kimlerdir? Sosyal yardım ve sosyal hizmet alanlardır. Sosyal yardım ve sosyal hizmet alanlar da kimlerdir? Onlar da toplumun en ucundakilerdir, en itilmişleridir. Ya da yeni kavramlarla konuşmak gerekirse bunlar sınıflar altı denilen "underclass"lardır. Bizim ülkemizde "underclass"lar ne kadar bunu bilemiyoruz.

Sosyal güvenlik bizim öğrenciliğimizden itibaren hep büyük sorunlarla karşılaştığımız bir alandı. Biz tabi oradan yararlanamayan insanların sorunlarıyla birebir yakından ilişkiliyiz.

Ama, kurama bağlı biri olarak, üç farklı sosyal güvenlik kurumunun birbirinden farklı işlevleri üstlenmiş olması, ya da prim ödeyenlere farklı hizmetler vermiş olması çok büyük bir toplumsal eşitsizlik yarattı. Emekli Sandığı üyeleri çok iyi hastanelerden yararlanırken, SSK'lılar SSK hastanelerinde sıkıştırılmış bir durumdaydılar. Bağ-Kur'lular ise hiç bunlardan yararlanamıyorlardı. Böyle sürekli olarak şikayetler vardı ve çok da önemliydi tabii tek bir kurum altında birleşmek.

Ama bu çalışmalar neden özellikle 2005 yılında yapılıyor? Neden şimdi? Bu tek parti hükümeti olduğu için mi kolay yapılıyor? Hiç zannetmiyorum. Hemen kendi sorularımın kendi cevabını da vermek isterim. Bir sosyal güvenlik kurumunun Başkan Vekili bizim bir sempozyumumuza katıldı. Sosyal güvenlik kurumunu tanıtma konuşması yapıyordu. Oradan müşteri dedi, "clerk". Yani bu müşteri o kadar uluslararası bir damgadır ki uluslararası projelerin bir damgasıdır ki, "clerk" deyince zaten o bellidir.

Ben kendim yazsam müşteri kavramını kullanmam. Çünkü müşteri bir hizmeti parayla satın alan insandır. Yani burada nasıl denir sosyal güvenlik müşterisi değil, başka bir şey olmamız lazım. İşte prim diyelim, başka bir şey diyelim, yararlanan diyelim.

Aslında yapılacak iş eğer ki üç kurumun bir çatı altında birleştirilmesi ise bunun için dışardan üç beş kişi getirmeye gerek yok. Biz hepimiz çok akıllı insanlarız. Bilgisayarı açıp yapabiliriz. Çok teknik bir sorundur eminim ama bunu neden biz yapamayalım? Neden bunu biz Türkiye olarak yapamayalım; dışardan bu konuda sürekli danışmanlık alalım?

IMF ve Dünya Bankası'nın, özellikle IMF'nin dayattığı şeyler var. Belki bu projenin hızlandırılmasında IMF'nin kesin büyük bir etkisi var. Açıklardan bahsediliyor ve bu açıkları hep sosyal güvenlikteki açıklar olarak gündeme getiriyorlar.

Ben sosyal güvenlikten yararlanamayanlar açısından izliyorum. Primsiz yararlananların hep hizmetlerini kısıtlıyorlar. Sosyal güvenlik kurumları açık veriyor, bu nedenle hizmetler özellikle primsizlerde tıkanıyor. Bunlar sosyal yardım ve sosyal hizmetlerde büyük bir kısıtlamaya yol açıyor.

Tabi şöyle bir bakarsak sosyal yardım açısından; Sosyal Yardım ve Dayanışma Vakfı'nın çok büyük paraları var, çok büyük gelirleri var ve çok büyük bir dağıtım yelpazeleri var. Ama bugün sosyal güvenlik nedir? Bir sadaka mıdır? Bu konuda anlaşmak gerekir. Bunun Türkçesi "sadaka"dır. Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı'nda 1 katrilyon 244 trilyon kullanılmış geçen yıl. Bunların ellerinde tonlarla para var. Ben 1 katrilyonu kafamda tasarlayamıyorum. Nasıl bir şey oluyor diye. Bu sadaka diye dağıtılmış. Ama çok büyük bir para tabi.

Eğer sistemli bir şeyin içine girmiş olsaydı bu para gerçekten önemli bir şey olabilirdi. Şimdi kısıtlanan ve sosyal güvenlikte sorun olan şey özellikle bu yoksullar ve "underclass" gruplar. Yoksullar, yaşlı emekliler, yine bunlar bu sistemin dışında kalıyor bunlar sigortalı oluyor ama yoksul oluyor. Sigortadan da yararlanabilmesi her zaman kolay olmayabiliyor.

Şimdi ben Cem Hocama katılıyorum. Ülkemizde demografik bir sorun yok. Çünkü burada sosyal güvenlik kuruluşlarından hizmetler belirlenirken özellikle bir şeyi hatırladım. Özellikle azaltma projesinin sosyal hizmetler açısından ayrılan bir araştırma bir fonu vardı. Orda şey yazıyordu. İşte Türkiye'deki yaş sınırı nedir, yaşlılara yönelik yapılması gereken hizmetler nelerdir v.s.? Böyle hep yaşlı, yaşlı, yaşlı. Burada danışman olan arkadaşımız bana sordu. Burada yaşlılara nasıl hizmet götüreceğim dedi. Bu bizim sorunumuz değil. 65 yaş üzeri nüfusumuz %5 biliyorsunuz. Altmış yaş üzeri nüfusumuz da yaklaşık %7 diye kabul edilmiş. Nüfusumuzun %6'sı 2025'e kadar değişmeyecektir. Yani en fazla %7-8 olsun. Ama %15-20 olacağını zannetmiyorum. Bu da benim hiç rakam okumadan yaptığım bir öngörü.

Bu arada şöyle bir şey olacak. Ya da nüfusumuzun %25'i, yine elimde rakamlar yok, bu genç nüfustur ve doğumda nüfus azalmakla beraber nüfus artışı devam edecek. Şimdi bu demografik geçişin bir kuralıdır. Yani doğum oranında bir azalma olur ancak nüfus artışı bir süre daha devam eder. Çünkü daha önce doğanların da dünyaya getirecekleri nüfuslar var. Bizim yaklaşık 2050 yılından sonra, DİE'nin bilgisidir, yavaş yavaş nüfus artışı ile doğum artışının birbirini eşitleyip yavaşça aynı seviyede gideceğine ilişkin bir şey var. Yıllar karışabilir ama bence sosyal güvenlik açısından bize dayatılan pek çok şey de özellikle Avrupa'dan, Dünya Bankası'ndan, IMF'den gelen proje kapsamı olarak görüyorum. Özellikle vurgulanan bazı grupların bizim kendi ihtiyaçlarımıza göre yeniden değerlendirilmesi gerektiğini düşünüyorum.

Bizim illaki burada sosyal güvenliği ihtiyaç grupları açısından ele almamız gerekmiyor. Yani işte yaşlılar, kadınlar, özürlüler diye almamız gerekmiyor. Şimdi mesela bu sosyal güvenlik nerelerde az yararlanılıyor? Batı gelişmiştir, doğu az gelişmiştir, ya da geliştirilmemiştir. Ama şimdi bundan önce bir UNICEF'in toplantısında UNICEF Türkiye temsilcisi söylemişti, okuma yazmanın en düşük olduğu il İstanbul'du. Çünkü İstanbul o kadar çok göç aldı ki bütün nüfus yapısı değişti oranın. Okuma yazma oranı değişti, okuma yazma bilmeyen kadın oranı değişti. Dil bilmeyenler yani Türkçe bilmeyenler oranı değişti. İstanbul'u, Mersin'i, Adana'yı, İzmir'i, Ankara'yı ilk elden ele alıp bakmak gerekiyor. Mersin de çok göç aldı. Diyarbakır'ı da tekrar aldan ele almakta fayda vardır. Sosyal güvenlik açısından bence bunları bir taraftan da tek tek incelemekte büyük fayda var diye düşünüyorum. Çünkü

bizler artık bize devletin verdiği rakamlar üzerinden değil kendi belirlediğimiz ölçütler üzerinden konuşmamız lazım. Çünkü çok önemli çalışmalar yapabileceğimiz bir zenginliğe sahibiz diye düşünüyorum. Yani Amerika'nın bize dayattığı bir şeyi işte şu kadar doğum oranı şu bu diye kalmamalıyız diye düşünüyorum. Yani bizler çok farklı sonuçlara da varabilecek bir grup olabiliriz.

Şimdi bu primsiz paralarla, uluslararası paralara bağımlı hale geldiğimiz için sosyal güvenlik çok önemli bir konu olarak önümüze konuluyor. Aslında dışarıya bu kadar bağımlı olunmasa, böyle bir projeyi almasak biz bu kadar borçlanmayacağız ve bu bir kredi; bu geri ödeyeceğimiz bir para.

Peki bu sosyal yükü azaltma projesi ne zaman geldi bize? 2001'den sonra geldi. Krizden sonra geldi. Krizi aşmıştık zaten. Neyle aşmıştık? Devletin sosyal koruması olmadan aştık. Yani şöyle aştık; açlıktan insanlar sokakta ölmedi. Nasıl aşıldı? Birisinin kardeşi işsiz kalmıştır hemen oraya gidilmiştir; Ankara pahalıysa Mersin'e gidildi v.s. Bu yöntemlerle biz kendi kendimize aştık. Sosyal güvenlik kurumunun aşması gereken o krizi maalesef kendi kendimize aştık.

Şimdi yine bu sosyal güvenlik açısından; benim karşıma çıkan örneğin uluslararası örgütlerden alınan projeler acaba ne işe yarıyor? Sokak çocuklarına hizmet götürmek. Devlet sokaktaki 20 000 çocuk için yurtdışından sürekli olarak uluslararası destekler alıyor. Devlet bu 20 000 çocuğa bakamıyor mu? Ben bunu bilmiyorum.

Bu arada bir çok sivil toplum örgütü sokak çocuklarına resim yaptırıyor, şiir okutuyor ve para alıyor. Para alıyoruz ama bir şekilde bu çocukları iyileştirmiyoruz. Sokakta tutuyoruz halen. Böyle de bir şey var. Ama bunun yanı sıra sosyal koruma ve sosyal güvenlik açısından tarımda ve sanayide çalışan çocuklar açısından bir hizmetimiz var mı? Meslek edindirme eğitim merkezlerinde çocuğun bir sigortası oluyor tabi, bu da tam kapsamlı bir sigorta değil. Çıraklık eğitimini bitirdikten sonra kendi işvereni ve problemi oluyor. Bu böyle.

Peki tarımda çalışanlar nasıl? Çocuklar ve kadınlar en önemli açıklardan bir tanesi. DPT'nin her sene yayınladığı bültenlerde tarımda çalışanların sosyal güvenliği şu oranda sağlanmıştır diyor. Bu sistemin içinde yer alacağını düşündüğüm tarımda ve sanayide çalışan çocuk ve kadınlar çok önemli bir konu ve tartışılması gerekiyor. Şimdi sosyal güvenlik sistemi yani primli sistem acaba neden sosyal olarak dışlanmış grupları tekrardan dışlıyor buna bakmak lazım ve tartışmak gerekir diye düşünüyorum. Özellikle işsizlik sigortası. Biliyorsunuz bu bizim ülkemizde çalışanlar için vardır, çalışmayanlar için yoktur, ama örneğin Almanya'da bu yıllardır var.

Bizim ülkemizde sosyal güvenliğin kapsamadığı göreli yoksulluk üzerinde de durulmuyor. Örneğin bu Fransa'da var. Bizde olduğu gibi ille dışlanmış olması gerekmiyor. Üniversite öğrencisi de yararlanıyor üniversite hocası da yararlanıyor. Bizim ülkemizde acaba neden böyle bir çalışma yapılmıyor? Kaynaklar mı yetmiyor? Kaynaklar az deniyor, ben buna inanmıyorum. Mutlaka kaynaklar çok veya yaratılabilir.

Sosyal güvenlik açısından yurtdışı göçünün yeri nedir? Türkiye'ye geliyor ve yatıyor. Şu an Avrupa'da 3 milyon insanımız yaşıyor ve yaklaşık 1.5 milyona yakın insan çalışıyor, diğerleri aileleri. Bu kişilerin pek çoğu orada da sigortalı burada da. Böyle çift sigorta sisteminden yararlanan kişiler var. Bu insanların yatırdığı paralar büyük bir havuza katkı oluyor diye düşünüyorum. Sonra bu göç eden insanlar öncelikle Türkiye'de eğitim görmedikleri için kendi başlarına düzenlerini oluşturan insanlar grubunu oluşturdular. Böylelikle çok büyük bir insan kaynağı kaybımız var.

Toparlamak gerekirse; bir defa sosyal güvenlik açısından, benim konum açısından, sosyal yardım; daha çok açık veren yer orasıdır. Ama niye açık veriyor; yani bir grup yoksul kadını, bir yoksul yaşlıyı korumayacak mıyız? Böyle bir sosyal devlet anlayışının dışına mı çıkacağız? Tabi küreselleşmeyle beraber sosyal devlet anlayışının dışına çıktık. Ama açık veriyor dedikleri yerin büyük kısmı burası. Açık veren kurumların açık vermesi bir işletme problemidir bence. Yani bir prim problemidir ve bu primi nasıl işleteceğimiz problemidir. Kayıt sistemi ile ilgilidir. Bunları işte politika yapıp kurtarabilirsiniz.

Yine sosyal güvenlik bizler açısından yoksulluğun çok önemli bir çözümü olarak karşımıza çıkar, bu çok önemli bir yoksulluk belirleyicisinin ortadan kalkmasıdır. Zaten bir kişi çalışırsa sosyal güvenliğe kavuşur ama yoksul insanlar sosyal güvenlik sistemine kavuşurlarsa o zaman sağlık hizmetlerine de kavuşurlar, sağlık hizmetlerine kavuşunca işte bu aile planlaması konusunda, bebek ölümleri konusunda çok daha farklı düzeye geliriz. Yoksulluğu çok farklı yerlerden de önlemiş oluruz. Bu nedenle sosyal güvenlik yasasını yoksullar ve diğerleri açısından, yani diğerleri derken dışlanmışlar açısından, tekrardan tartışmakta fayda var diyorum.

Aziz Çelik: Önce şunu söylemek gerekiyor; sosyal güvenlik reformunun temel felsefesinin altını çizmeden detaylar üzerine konuşmak her zaman eksik olacaktır. Ben temel felsefesini şöyle anlıyorum; sosyal güvenlik alanına kamusal desteğin tümüyle ortadan kaldırılması ve bunun bireylerin, sigortalıların ya da müşterilerin artık hangi kavram kullanılıyorsa onların sorunu haline getirmek, bireysel mesele haline getirmek ve bunun dayanışma ve kamu hizmeti olmaktan çıkartılması olarak görüyorum. İkinci bir boyutu ise bu alanın piyasaya açılması ve tümüyle piyasadan satın alınabilir hale getirilmesi gibi bir yaklaşımı olduğunu düşünüyorum.

Bu aslında Bush'un Amerika'da yapmaya çalıştığı sosyal güvenlik reformunun çok çok benzeri. Çünkü orada da zayıf bir sosyal güvenlik sistemi var ama o zayıflıktan da tıpkı bu bizim raporda yer aldığı gibi bütün

projeksiyonların çökeceği iddiasıyla bireyselliğe dönüştürülüyor. Ben bunun çok benzediğini düşünüyorum ama gene de şöyle bir sorunla karşı karşıyayız; bu rapordaki iddiaların, somut verilerin ele alınıp analiz edilmesi gerektiğini düşünüyorum. Mesela nüfus yapısındaki değişim. Bunlara yanıt üretilmesi gerektiğini düşünüyorum. Yani genel olarak bu raporun felsefesine karşı çıkmakla yetinmenin kamuoyu nezdinde ikna etmeye yeterli olmadığını düşünüyorum. O yüzden birkaç somut başlıktan söz edilebilir.

İşgücü yapısındaki değişim üzerinde duracağım ama raporda yer alan her hangi bir iddianın bilimsel dayanaklarını bulabilmek mümkün değil. Bu bilgileri raporda göremiyorsunuz. Bunlar genel olarak kabul edilmesi gereken bilgiler olarak sunuluyor. Mesela 75 yıllık projeksiyon var bu raporda. Bu projeksiyonun hangi bilimsel çalışmaya dayandırıldığını bulmak mümkün değil. Bilimsel yöntem açısından ciddi bir zaaf var. Doğru da olabilir oradaki bilgiler ama neye dayanıyor, kim yapmış, hangi araştırma olduğuna dair bilgiler yok bu raporda.

Şimdi nüfus yapısındaki değişime ilişkin, Hacettepe'deki araştırmadan yararlanmışlardır belki, onu bilemiyorum, 2001 yılından itibaren böyle bir değişikliğin olabileceği orada da ortaya konuyor. Özellikle yaşlı nüfusun artması, nüfusun yaşam beklentisinin artması olasılığı gözüküyor. Bu sadece bize özgü de bir şey değil. Bu neyi yaratıyor? Şunu yaratıyor aslında; çalışma çağından çıkmış nüfusun sayısının ciddi bir boyuta ulaşmasının sosyal güvenlik sistemine getireceği ya da vergilerle finanse edilmesi gereken miktarın artışını beraberinde getiriyor. Çalışma çağından çıkmış nüfusun artması sağlık hizmetlerindeki gelişmeyle beraber harcanacak paranın artmasını beraberinde getiriyor. Böyle bir problem, problem mi değil mi bilemiyorum ama, böyle bir gerçek vaka var orta yerde. Bunu problem olarak algılayabiliyorsunuz ya da sorunların devlet tarafından giderilmesi olarak algılayabilirsiniz bu tamamen bakış açısı. Burada başka bir bakış açısı var.

Şimdi önce işgücü piyasasında Türkiye açısından bir çok problem var. Bu da işgücüne katılım oranları. Türkiye'de sosyal güvenliği çok yakından ilgilendiren boyutudur diye düşünüyorum. Türkiye çok ciddi biçimde düşük bir istihdam oranına, yani işgücüne katılma oranına sahip. Yani çalışma çağında 15-64 yaş arası nüfusun %48-49'u istihdama katılabiliyor. Bu şu anlama geliyor; istihdama katılım oranı çok düşük. Özellikle kadınlarda %25'lere kadar düşüyor. Ve aslında kente göçle birlikte kadınların istihdama katılım oranında düşüş gözüküyor.

Aslında tarımda istihdamda gözüken kadın kente gelince istihdamda gözükmüyor. Çalışmayan insan zaten sosyal güvenlik kurumunun muhatabı durumunda değil. Dolayısıyla ancak bağımlı bir insan olarak eşinin yakını dolayımıyla sosyal güvenlikten yararlanıyor. İşgücüne katılım oranının düşüklüğü artı ikinci bir boyutu kayıt dışılık çok ciddi bir şekilde sosyal güvenlik sistemini etkiliyor. Çünkü sosyal güvenlik sistemi prim esaslı bir sistem olduğu için de sigorta ya da kayıtlı olmadığı zamanda bu doğrudan doğruya sigorta sisteminin gelirlerinin düşük olmasına ve hizmetten yararlanmanın düşük olması anlamına geliyor.

Şimdi bunlar nüfus yapısı, işgücü yapısının Türkiye'de sosyal güvenlik sistemi açısından yarattığı sorunlar. Neyi getiriyor bu beraberinde? Düşük oranda sigortalı, bence çok ciddi oranda sigorta hizmeti alamayan bir nüfus. Sigortalılara baktığımız zaman aktif sigortalılar son derece düşük. Sistem tümüyle primlerle yürüdüğü için ya da kamu katkısı olmadığı için bu sistemin mali olarak sorun yaşaması kadar doğal bir şey yok bence.

Bunu bir açık olarak ya da bütçe açığı, bütçeden aktarılan kaynak olarak görmek doğru değil. Sistem tümüyle kamu katkısını dışlayan bir şey üzerine kurulduğu için bu kadar dar bir primle bu kadar geniş sigortalının sorunlarını çözmek bence mümkün değil. Burada mevcut sistemin mali olarak sorun üretmesinin arkasında yatan temel dinamiğin bu olduğunu düşünüyorum. Aslında genel eğilim dünyada karma sistemlere gidiliyor artık. Yani kamu katkısı ve sigortalıların belli bir dengeye kavuşturulduğu sistemlere gidiliyor. Burada kamu katkısının, devlet katkısının düzenli hale getirilmesi; şu anda bütçeden ayrılan kaynağın aslında uluslararası özellikle bence Avrupa standartlarına yükseltilerek güvenli kamu katkısına dönüştürülmesini savunmak gerekiyor.

Burada bir noktanın altını çizmek gerekiyor, yeri gelmişken. Mesela sosyal güvenlikte itiraz ABD'de çok yoğun olarak gidiyor. Avrupa'da da pek çok hükümet sosyal güvenlik reformu olmalıdır diyor. Ama Avrupa'da da bir sosyal güvenlik reformu tırnak içinde söyleyeyim başarılmış değil. Avrupa'da tam tersine sosyal güvenlik harcamaları kişi bazında da reel bazda da artıyor. Yani Avrupa'da yeni dönemde bu işi başaramadılar, üstesinden gelemediler, dönüştüremediler. Şimdi burada şöyle bir iddiayı kullanmanın ben doğru olacağını düşünüyorum. Sosyal güvenliğe kamu katkısının, devlet katkısının gizli olarak Avrupa'da varlığını sürdürmesinin Türkiye'de ciddi bir argüman olarak Hükümetin taleplerine karşı kullanılması gerektiğini düşünüyorum ben.

Bu raporda mevcut sistem yoksulluğa karşı koruma sağlamıyor diyor. Bence burada şöyle ciddi bir itirazda bulunmak lazım. Ben sosyal güvenlik sisteminin öncelikli görevinin yoksulluğu azaltma olmadığını düşünüyorum. Sonuçlarından birinin bu olduğunu düşünüyorum, ya da sosyal güvenlik altındaki belli grupların, belli kalemlerin böyle bir hedefi olabilir ama sosyal güvenliğin temel hedefinin yoksulluğu ortadan kaldırma olarak tanımlanamayacağını düşünüyorum. Çünkü bu makro ekonomik politikanın hedefi olmalıdır. Makro ekonomik politikalarla yoksullukla mücadele edersin, bunun sonucunda sosyal güvenlik harcamalarının bir kısmını bile azaltabilirsin. Burada bence böyle bir problem var.

Hatta raporun 11. sayfasında şöyle bir iddia var. Diyor ki; "bugünkü sosyal güvenlik sistemi tuzu kuru olarak şey

yapıyor. Bunlar kimdir diyor; ücretliler, maaşlılar ve işverenler. Sosyal güvenlik sisteminin esas kaynakları bunlara gidiyor. Yoksullara da sosyal güvenlik sisteminden hiçbir kaynak gitmiyor. Şimdi, mevcut sistem içerisinde elbette prim ödeyenlerin daha fazla hizmet aldığı doğrudur ama, burada yapılmak istenen bence aslında devletin elini cebine atmadan, prim ödeyenlerin ödemiş oldukları primlerle sosyal hizmetleri de zorunlu finanse etmeye çalışıyor diye düşünüyorum. O nedenle yoksulluğu önleme meselesinin bence iyi tartışılması ve bunun üzerine gidilmesi gerekiyor.

Yani burada bütün kamusal kaynaklar sosyal güvenliğe harcanmıştır, bunlar yoksullukla mücadele için harcansaydı yoksulluk çözülürdü iddiası var. Şimdi gene sosyal güvenlik kurumunun finansman açığının ekonomi üzerine etkileri aslında çok fazla konuşuldu. Çok da fazla veri var bu konuda. Kamunun devletin sosyal güvenliğe harcadığı kaynakla son 10-12 yıl içerisinde bütçeden faizlerin finansmanına harcanan miktarlar karşılaştırıldığında bu aslında problem olarak gözüküyor.

Raporun iddiası şu; bu açık olmasaydı biz bu borçları almayacaktık. Bu borçları almasaydık bu faiz yükü olmayacaktı üzerinden kuruluyor. Çok çok küçük bir miktarın bütçenin yüzde katı gibi bir faiz ödemesine ulaştığı iddiası var. Güncelleştirilmiş rakamlar orta yerde. Bunun biraz daha üzerine gidilmesi gerektiğini düşünüyorum ben. Çünkü mesela Türkiye'nin bu çapta bir dış borcu olmasaydı sosyal güvenlik üzerine bu düzeyde gidebilecekler miydi? Yani bütçenin faiz dışı fazla vermesini sağlamak hedefinin aslında bütçedeki sosyal güvenliğe harcanan miktarı da katıp faize daha fazla kaynak aktarmak gibi bir hedefinin ortaya çıktığını düşünüyorum.

Şimdi bir başka tartışma konusu bütün nüfusun sosyal koruma, sosyal güvenlik altına alındığı. Buna ilişkin olarak aslında vergilerden sağlanacak sosyal güvenlik finansmanının buna bir kalem olarak yerleştirilmesi gerektiğini düşünüyorum. Bizim tabi 50 yılı aşkın bir prim sistemimiz olduğu için bundan vergi finansmanı sistemine geçilmesinin çok kolay olmayacağını düşünüyorum ama karma bir sisteme geçilebileceğini ve bu karma sistemle bütün nüfusun sosyal koruma altına alınabilmesi hedefinin gerçekleştirilebileceğini düşünüyorum. Buradan bir başka bir boyut; bugünkü yasal düzenleme açısından, sosyal güvenlik sisteminin kontrol noktası üzerine bir tartışma çıkıyor. Çok parçalı, adil olmayan, çok dengesiz bir kurumsal yapılaşma olduğu doğru. Yani yurttaşlar arasında hizmet açısından, prim ödeme açısından dengesizliğe yol açan bir kurumsal yapının olduğu söylenebilir.

Hiçbir kamu katkısı olmadığı halde ciddi bir vesayet sistemi olması bu sistemin önemli bir problemi. Yani kamunun herhangi bir katkısı yok işsizlik sigortası dışında ama sistem bütünüyle siyasal iktidarların yönlendirmesine bağlı. Sistemde kurumsal bir reform yapılması ya da sosyal güvenlik kurumlarının tekleştirilmesi hedefinin prensip olarak ben doğru olduğunu düşünüyorum. Ama oluşturulacak olan bu şeyin bir geçiş olması, kurumsal yapıların birbirine yakınlaştırılması ve oluşturulacak olan kurumsal yapının idari ve mali açıdan özerk bir yapıya kavuşturulmaksızın bu yapının bugünkünden daha hantal ve yasal iktidarın eline çok ciddi bir kaynağa hükmetme imkanı getirebilecek ve bugünkünden çok daha fazla kötü kullanılabilecek bir sistemi yaratabileceğini düşünüyorum.

O yüzden ben sosyal güvenlik sisteminin yapısındaki reformların problemlerinden birisini bu sistemin özerk, özellikle prim ödeyenlerin, sağlık hizmeti üretenlerin katılmasını sağlayacak düzenlemeler ve siyasal iktidarın buradaki etkisini azaltacak düzenlemelerin yapılması olarak görüyorum. Genel Kurulun, Yönetim Kurullarının, etkin hale getirilmesi olması gerektiğini düşünüyorum.

Eski prim oranlarıyla yeni getirilen prim oranlarına baktığın zaman devlet katkısı, aslında bugün devletin fiilen yapmış olduğu katkının çok altında bir katkı olarak öngörülüyor. Yani bugün devletin yapmış olduğu katkıyı çok kaba olarak hesap ettiğiniz zaman toplam finansman içinde %18-20 civarında paya ulaşıyor. Ama bu yeni düzenlemeyle beraber bu payın çok daha aşağılara çekilmesi öngörülüyor. Yani fiili durumdan çok daha geriye gidilecek. Bu da baktığında çeşitli katılma mekanizmalarıyla finanse edilecek.

Bayram Ünal: Ben bir iki not aldım, onları paylaşayım. Birincisi ben sosyal güvenlik üzerine yapılacak bir reformun, sosyal güvenlik kavramını iyice tartışmadan ortaya konulmasının ya da analiz edilmesinin çok yanlış olacağını düşünüyorum. Nitekim raporda sosyal güvenlik adı altında toplumun belli kesimini koruma stratejisine yöneliniyor. Dolayısıyla raporun iddia ettiği, bütün toplum düzeyinde her kesimi kapsama adı altında önerilen bir rapor aslında, genelde yoksulları hedef alıyor ki, yeni dünya sisteminde yoksulların, underclass, bu insanların küresel ekonomi içerisinde belli başlı rolleri var ve bu roller belirli sosyal riskler doğruyor ve bu sosyal riskler toplumsal düzeni ya da bu küresel üretimi yeniden sağlamak için nasıl sisteme sokulur nasıl rayına oturtulur? Asıl bana kalırsa tamamen onu gözeterek yapılmış bir rapor.

Öyle bir perspektiften baktığınız zaman bir kere nüfus yapısı konusunda hocamın beyin göçü diye hitap ettiği şey ve onun üzerine bir iki ekleme yapmak istiyorum. Ben toplumsal sınıfları son on yıl içerisinde birbiriyle gittikçe zıtlaşan ve birbirinden tamamen bağımsız olan ama birbirinin yaptığı işi organize edebilen iki sınıfa ayırıyorum. Bunlardan biri son dönemin çok revaçta olan sınıfları, bunlar yönetici teknoloji ve beyin gücü diye hitap ettiğimiz. Ve öbür taraftan mataryel üretimi içerisinde bulunan işçi sınıfı diye baktığımız sınıf; yani emekçi diye baktığımız sınıf.

Burada şunu görüyorsunuz birinci grubun kesinlikle sosyal güvenlik kapsamında hiçbir talebi olmadığını, sosyal güvenlikten faydalanmaya ihtiyacı olmadığını görüyorsunuz . Dolayısıyla sosyal güvenlik kapsamı hakikaten devletin yaklaşımıyla tamamen yoksulluğu

kurtarmaya yönelik bir operasyon. Yani hepimiz bunu eleştiriyoruz, hepimiz buna karşı çıkıyoruz. Diyoruz ki; sosyal güvenlik sadece yoksullukla mı ilgilidir? Değildir teorik olarak ama raporun yaklaşımına baktığımız zaman bu özel mekanizmaları son dönemde sahip olduğumuz toplumsal zıtlaşmalar göz önüne alınarak yapılmamış.

Dolayısıyla biz özellikle şehirsel yapılarda, teknolojik ve yönetimsel bir sınıf ki bunlar sosyal güvenlikten bağımsız; bir taraftan da gittikçe artan, payları yükselen ve gittikçe de taşeronlaşma sistemiyle de sistemin dışına atılan bir grupla karşı karşıyıyız. Dolayısıyla devlet yoksullara sosyal güvenlik vermezden önce bu sistemin mekanizmalarının nereden başladığını göz önüne alması gerekiyor. Az çok sosyal güvenlik reformunun bununla başlaması gerekiyor. Ben bir çalışma yaparken çok ilginç sonuçlar bulmuştum. Bu sekizinci beş yıllık kalkınma planında KOBİ'lerin şiddetle desteklenmesi şu nedenden dolayı şiddetle önem arz ederdi; çok flexible işgücü kullanıyor. Yani işgücünü çok esnek kullanan bir yapıya sahiptir. Ücretlerde esnekleşmeye dair olabilir ve küresel anlamda rekabet gücünü arttırır. Bu şu demektir; Dünya Bankası'nın desteklediği ve Birleşmiş Milletler'in de desteklediği bir program var Türkiye'de. Siz kendi işgücünüzü yani küreselleşme entegrasyonu içerisinde o birleşmede atıl olarak sosyal güvenliğin dışı dediğimiz kayıt dışı istihdama çıkarıyorsunuz. Bunu KOBİ'ler çok rahat yapabiliyor.

KOBİ'ler işgücünü dünya rekabeti adı altında kayıt dışına çıkartıp sizi sosyal güvenlikle muhatap olması gereken büyük bir grubun doğmasına neden oluyor. Dolayısıyla Bangladeş'e dönüp bakıyorsunuz, şimdi en ucuz işgücü biliyorsunuz Asya işgücü. Çin dünyayı niçin tehdit ediyor aslında? Çin, devletler sosyal güvenlik sistemini ortadan kaldıramadığı için tehdit ediyor. Yani işgücünü yeniden üretemediği için tehdit ediyor. Hem Afrika rezervlerini kullanmış değil dünya kapitalizmi.

Dolayısıyla sermaye buraya gelsin, rekabetimiz artsın, o rekabeti artırma içinde kara para aklanmasına göz yumalım gibi bir devlet stratejisi sizi sonuçta geri getirip kendi yarattığınız yoksul sınıfa sosyal güvenlik hizmetleri sunmak zorunda bırakıyor. Diğer yönden beyin göçü hakikaten hani sosyal güvenlik kapsamı anlamında düşünüyorum önemli mi? Ben onun çok bizim devletin sosyal güvenlik politikasını gözeten yani sarsacak kadar önemli olmadığını düşünüyorum. Çünkü bizim bir yurtdışına giden beyin göçümüz var ve yurtdışından gelen bir beyin göçü var. Yani bizde beyin göçü tek taraflı da değil. Bizde toplumsal kalkınma modelleri içerisinde beyin göçü çok önemli. Çünkü sizin eğittiğiniz bir grup yurtdışına gidiyor ama yurtdışında da eğitilmiş bir grup, buna Türkler de dahil, işte ben Amerika Harvard'a gittiğimde kabul alayım diye "kusura bakmayın biz başbakan yetiştirdik eğer sizin öyle bir niyetiniz var ise buyurun" dedi Tansu Çiller'i ima ederek. Harvard'dan çıkan Harvard'ı yönetiyor. Harvard'dan çıkan Amerika'yı yönetiyor ve Harvard'dan çıkan tekrar Türkiye'yi yönetiyor.

Dolayısıyla bizim bu bahsettiğimiz toplumsal gruplaşma modelinde nerede oturuyor beyin göçü, tepede mi aşağıda mı o önemli. Ben beyin göçünün toplumsal uzlaşmada yönetimsel ve teknolojik kısımda oturduğunu, dolayısıyla yoksulluğu üreten mekanizmanın bir ucunda kaldığını düşünüyorum. Yani onun için hani devletin klasik anlamda sosyal güvenlik ya da toplumun bütün kesimlerini kapsayalım ya da yoksulluğa karşı mücadele edelim söyleminin dışında kaldığını düşünüyorum. Ama toplumsal kalkınma anlamında bir vatan evladı olarak beni de üzüyor.

Nüfus yapısındaki değişme, eğitimle ilgili bir şeyim var benim. Eğitim üretim midir tüketim midir diye bir tartışma var sanırım dünyada.Şöyle bir genel kanı var benim de katıldığım; ekonomik olarak yoksullaşan toplumlarda eğitimin yatırım aracı olma şansı kalmıyor. Bangaldeş'ten beş kişilik bir grup gelmişti. Şapka üretiyorlar, Amerikalıların coni şapkası bu. Çalışan insanlara günlük 29 sent civarı para ödeniyor. Ve bunlar işte, kadınlar ağlayarak anlattılar, dövülüyor bunlar; patronu geliyor dövüyor, babası geliyor dövüyor. Herkesin temel hedefi daha çok şapka yapılması. 1 dolar 23 sente Amerikan gümrüğüne geliyor ve 27 dolarla 43 dolar arasında Amerika'daki satış fiyatı.

Şimdi siz buradaki yoksulluğu üreten mekanizmanın içerisindeki sosyal güvenliği yakaladığınız zaman sizin sosyal güvenlik kavramınız yoksulluğun ötesine geçemiyor. Yoksulluğa karşı koruma söylemim olduğu için değil, safsata olduğunu düşünüyorum ben bunların. Devlet stratejilerinin, özellikle küresel ekonomiye mecburen entegre olan ve artık uluslar ötesi sermayenin buradaki tasarruflarıyla denk gelen bir devlet stratejisini görüyorum. Ve o strateji de şudur; yoksulluğu korumak demek ucuz işgücünü yeniden üretmede kapitalizmin ya da sermayenin üstlenmiş olduğu rollerin devlete aktarılması ve devletin bunları beceremeyip topluma, haneye aktarmasına benziyor. Yani Türk toplumu olarak biz 2000 krizini devlet olmadan atlattık doğrudur ama o krizi haneler atlattı, ekonomi atlatamadı. Dolayısıyla hanelerin şöyle bir görevi var; işgücünün yeniden üretimini sağlamak için gerekli gelirleri tekrardan toplayıp, ucuz işgücüne giren bir insanın gelir kaybını sübvanse edebiliyor. Yani ne bileyim ben mesela Moldovya'lılarla çalışıyorum İstanbul'da 5 milyon günlükle çalışan yasadışı göçmen var ve bunlar Garanti Koza, bildiğimiz dünyada ihale alan inşaat şirketinde, günlüğü 5 milyona kayıt dışı ekonomi olarak çalışıyorlar. Zeytinburnu belediyesi kendi tesislerini yaptırmak için kayıt dışı işgücü kullanıp 5 milyonluk Afganistan işçisi kullanıyor. Şimdi siz geri dönüp bakıyorsunuz sistem nereden deviniyor? Küresel rekabeti arttırabilmek adına Türkiye sınırları üzerinde her hangi bir tasarruf hakkına sahip olamıyor.

Dolayısıyla böyle bir rapor hazırlanacaksa eğer bunun çok kombine bir şekilde hazırlanması gerektiğine inanıyorum ve bu tür raporların yoksulluğa karşı yoksulları korumak gibi bir stratejisi olamaz. Böyle bir stratejisinin olması bana göre mantık olarak şunu getiriyor; siz baştan

kabul ediyorsunuz bu sistem bir mekanizma olarak yoksullaştırıyor ve siz buna devlet olarak önlem almaya çalışıyorsunuz. Daha doğrusu bu grubu korumaya kalkışıyorsunuz.

Prim sistemi, tekrar o kayıt dışı ekonomi ile ilgili söylüyorum, gittikçe kayıtdışılaşan ve devletin politikalarıyla desteklenen bir sistemde prim sisteminin varlığı ya da yokluğu çok önemli değil. Çünkü bakıyorsunuz İstanbul'daki işgücüne daha 51 gibi, 52 gibi işgücü kullanımı kayıt dışı. Yani Türkiye işgücü kullanımının yarıya yakını kayıt dışı. Şimdi böyle bir sistemde prim sistemi nedir, neye yarar o da ayrı tartışma konusu. Bu prim sitemi hakikaten önemli bir şey mi? Prim sistemini ayakta tutacak mekanizmaların önemli olduğunu, finans açığı var gibi bir söylemin devletin sosyal güvenlik konseptine uymadığını düşünüyorum. Finansman açığı tam bir söylem yani. Devletin kendi çabalarının uluslararası sermayeyle ilintili olmadığına ikna etmeye yönelik bir tür söylem.

Haluk Başcıl : Bir hatırlama anlamında baktığımızda tüm dünyada sosyal güvenliğe ait tahmini bütçenin 3 500 milyar euro olduğu söyleniyor. Çok büyük uluslararası güçlerin de, çok büyük uluslararası tekellerin de bu 3 500 milyar euro ile yakından ilgilendiğini ve bu anlamıyla küreselleşme açısından bir engel olarak görülmesi; diğer taraftan bu büyük kaynağın ticarileştirilerek yararlanılması açısından da bu sosyal güvenliğin temelinde olan hedeflerden birinin de bu olduğu ifade ediliyor. Şimdi bu Türkiye'ye getirilmeye çalışılan sosyal güvenlik sisteminin aslında daha önce başka ülkelerde de uygulanma şekli var. Ağırlıklı olarak söylendiği kadarıyla Amerika'daki tarz bütün dünyada yaygınlaştırılmaya çalışılıyor.

Şimdi bu son dönemde sosyal güvenlik kuruluşlarının bütün dünyada açık vermesine bakıldığı zaman ya da Amerika'daki durum değerlendirildiği zaman; bu açığı kapatmak için bir takım önlemler Türkiye'de de alındı, diğer ülkelerde de alındı. Bu alınmasına rağmen bir şey gözüküyor. Bir; eşitsizliklerde bir patlama oluyor; eşitsizlikler daha fazla artıyor. İki; açıklarda aynı şekilde artış var. Her türlü önlemi alıyor olmamıza rağmen. O önlemler ne ise. Her türlü ne oluyorsa ve arkasından yeniden bir ek kısıntılara doğru gidiyorsun. Amerika'daki örneklerine de baktığımız zaman oradakinin aslında dünyanın en zayıf sosyal güvenlik sistemi olduğunu; sağlık harcamalarının en yüksek oranda orada yapıldığını, buna karşılık sağlık hizmetlerinin etkinliğinin en düşük, yararlananların sayısının da en açık olduğu görülüyor.

Yine Amerika ile ilgili olarak ikinci bir rakam vardı. Newyork Times'da çıkan bir yazıda diyor ki; "2001 yılında 1.4 milyon Amerikalı sağlık sigortası açısından kapsam dışına düşüyor." Arkasından devam ediyor; bunların 800 bininin yıllık gelirinin 75 000 $ üstünde olduğunu söylüyor. Şimdi yıllık gelir bu ise, aylık geliri 6 000 $'a geliyor. Hep şöyle gibi geliyor. Arkasından açıklaması nedir diye bakıldığı zaman tabi bunun ne anlamda bilimsellikle ilgili fazla bir şey söyleyemeyeceğim ama; tabi oradaki iddia da şunu söylüyor; bunun gerekçesi olarak ağırlık olarak işbirliğinin çok hızlı bir biçimde artmasını söylüyor. İki; buradaki sosyal güvenlikteki katkı paylarında ve de primlerdeki aşırı artış nedeniyle insanların geri çekilmeye başladıkları söyleniyor. Yine; Amerika'da işverenden bir kısmı devletin bunu üstlenmesi gerektiğini söylemeye başlamış durumda. Çünkü kendileri açısından da hızlı artan katkı payı ve prim olayından büyük rahatsızlık duydukları söyleniyor.

Şimdi bir de Dünya Bankası'nın 92'lerde söyledikleri var. İkinci dünyada sosyal güvenlik sistemleri ekonomilere büyük bir yük olmaktadır diyor. GATTS anlaşması var. GATTS anlaşması ile kamu hizmetlerinin de ticarileştirilmesi var. Tüm bunlar zaten buradan yana gidiyor ve bu anlamıyla da aslında iki gerçekle karşı karşıya kalıyoruz. Bir boyutu bu aslında. Diğer bir boyutu da az evvel Aziz'in de konuşmasında dediği gibi sosyal güvenlikte açık denen şey var. Şimdi bu açık denilen şeye ilişkin her birimiz bir yerlerden bir şeyler ifade ediyoruz ama; vatandaşın algılamasında açık varsa, açığın kapatılması gerekir refleksi var. Bu refleks tarafından gidildiği zaman da burada iki şeyle karşılaşıyoruz diye düşünüyorum. Bir; kapitalist sistemin zaten eşitlikçi olmayan bir sistem olarak tarif ettiğimiz kapitalist devletin; sosyal devlet döneminde, sosyal politikalar vasıtasıyla bu eşitsizlikler arasındaki mesafeyi belli ölçülerde düzeltmeye çalıştığını görüyoruz. Bu eşitlikleri minimumda tutabilme gayreti ve çabası içerisinde okuma yazma oranının yükselmesi, sağlığın daha etkin ve yaygın kullanılması, tüm bunlar toplumda bir yönüyle gelişmişliği artırırken diğer yandan da yaşam süresini uzatıyordu. Şimdi bu uzatma sosyal devletin ortadan kaldırıldığı sosyal güvenlik kuruluşlarının bir yana bırakıldığı bir toplumda aynı zamanda emek piyasasının yeniden düzenlenmesiyle, esnek üretimin getirilmesiyle, sosyal devlet dönemindeki 8 saatlik çalışmanın artık her yerde 8 saatin üzerine çıkmışsa, bunun fiziki yıpranması ile birlikte baktığımızda; acaba önümüzdeki dönemde hakikaten öngörülen yaşam süresi bu şekilde devam edecek mi?

Yani sosyal devlet dönemindeki verilerden yola çıkarak yaptığımız yansıma sosyal devletin olmadığı ve hakikaten çalışma ortam ve koşullarının da oldukça geri bir ortamda, acaba ne ölçüde aynı araç ve yöntemleri kullanarak geleceğe yansıtabiliriz olayının da aslında tartışılmaya ihtiyacının olduğunu düşünüyorum bir yönüyle. İkinci sıkıntı; burada aynı kavramlar kullanılıyor. Ama kavramlara yüklenen muhtevanın farklı olduğunu görüyoruz. Sosyal güvenliğin ilk ortaya çıkışında, sosyal güvenlik toplumda neye tekabül ediyordu? Bunun yoksullukla ilişkisinin olmadığını, doğrudan ilişkisinin olmadığı söyleniyordu. Ama günümüzde sosyal güvenlik ve sigorta kelimesine verilen anlam, aynı kelimeleri kullanıyoruz, ama farklı şeyleri ihtiva ediyordu. Ve burada da konuşmada ve diyalog kurmada bir sıkıntı ortaya çıkıyor. Mesela prim olayında. Prim olayında devlet primi üstleniyor. Devlet Amerika dahil tüm ülkelerde yoksulluğa ilişkin belli bir yeniden global sisteme dahil edebilmesi için, yoksullara ilişkin bir nevi yardımda bulunuyor. Primlerini ödüyor. Sağlık dahil

primlerini ödemeye devam ediyor. Ama burada sorun primlerini ödemesinde değil. Burada sosyal devletin olduğu yerde eşitsizlikleri ortadan kaldırmak temel hedefiydi toplumların ve devletlerin. Şimdi eşitsizlikleri ortadan kaldırmak için mücadele etmek yerine; eşitsizlikleri azaltma hedefi ortaya konmuş durumda.

Fransa'da yapılmış bir çalışma vardı. Burada da şunu diyordu; sosyal güvenliğin finansmanını kim ödeyecektir? Örneğin kaynak bulmayı nereden yapacaksınız diyorlar. Mesela en basitinden, tütünden alınan vergi dünyanın her yanında artırılmış durumda. Yine işsizlikle ilgili, çünkü bu prim olayını konuştuğumuz andan itibaren bu istihdamla ilgili bir şey. İstihdam yapıyorsanız ona göre prim geliyor. Daha evvel kapitalizmde işsizlik her zaman vardı. Kriz dönemlerinden çıkarken yığılmayı bir süre absorbe ediyordu. Günümüzde ise işsizlik acaba kitlesel ve kronik bir sorun haline mi gelmiştir? Eğer kitlesel ve kronik bir sorun haline geldiyse işsizlik; o zaman hakikaten bu işin içinden çıkabilmek mümkün mü? O anlamda Akdeniz ülkelerinde genel vergilerle bu işin karşılanması doğrultusunda yeniden bir eğilimin ortaya çıkması söz konusu.

Yine burada kaynak yaratma konusunda bir araştırma var. Hükümet diyor ki; "kaynak yaratma konusunda katkı payları". Kaynak yaratma konusunda katkı payları acaba ne kadar para getirecek diye bir çalışma yapıyorlar. Emeklilik yaşının ileriye atılmasıyla aradaki fark ne kadar etkiliyor, rakam olarak neye tekabül ediyor? Bütün bunların içinde genel bütçeden sermayeye dolaylı yoldan verilenlerin, tüm bunların yani o kadar da önemli bir rakam tutmadığı görülüyor. Kısacası hepimizin de yaşayarak gördüğü gibi tüm hükümetler dünyanın her bir tarafında zenginlere karşı son derece cömert davranırken yoksul ve çalışanlara karşı son derece cimri davrandığı gözlemlenebiliyor. Kapitalizmin kendini yeniden üretme konusunda ben son derece başarılı olduğunu düşünenlerdenim. Sosyal güvenlikteki eşitsizlikleri hepimiz biliyoruz. Şimdi bu eşitsizliklerden yararlanan insanlar da biliyorlar ve bu eşitsizliklere baştan beri de karşıydılar ve baştan beri bu eşitsizliklere karşı çıkıyorlardı şu veya bu şekilde. Şimdi bu eşitsizliklere karşı olanlara kapitalizm kendini geliştirerek yeniden bir çözüm öneriyor. Eşit olarak herkesin yararlanabileceği şeyleri söylüyor. Ama bu muhteva olarak geçmiştekinden daha iyi yapacağı anlamına gelmiyor. Diğer taraftan da toplumun bu konudaki eşitlik ve adalet arayışlarına sözde de olsa cevap verebilmiş gözüküyor. Bizim mesajlarımızın yeterince ulaşmaması nedeniyle gibi geliyor bana.

Cem Somel: Şimdiye kadar yapılan konuşmalardan çok yararlandım. Söz alan ve konuşan tüm arkadaşlara ben çok teşekkür ediyorum. İkinci turda uygulanması gerektiğini düşündüğüm bir iki tane ayrıntı ilave etmek istiyorum. Tabi önce konuştuğumuz konunun dönüşümle ilgili politik, siyasi ve onun da ötesinde ideolojik bir konu olduğunu vurgulamak lazım. Yani konu teknik bir konudan ibaret değil. Egemen sınıfın teknik argümanlarını biriktirip, oradaki zaafları bir kere ortaya çıkarmak. Ama onun ötesinde tartışmanın siyasi olduğunu, ideolojik olduğunu değer yargıları ile ilgili olduğunu da söylememiz lazım. Teknik tartışmalar içinde boğulmamamız lazım. Hem bir yandan somut tahliller yapmak hem aynı zamanda değer yargıları alanında tartışmamız gerekiyor. Şimdi burada yapılan konuşmalarda çok önemli teklifler yapıldı. O da şu; sosyal güvenlik sorunun bir işsizlikle alakası, iki kayıt dışı istihdamla alakası. Üçüncü bir konu işgücüne katılma oranları ile alakası. Bütün bunların da ihracata dayalı büyüme adı altında dünya kapitalist sistemi ile entegre olma politikasıyla ilgisi.

Demokratik kitle örgütlerinin; TTB olsun KESK olsun sosyal güvenlik konusunu tartışırken mutlaka işsizlik ve kayıt dışı istihdam konusunu böyle arkalarda veya başka başlıklar altında değil ana başlıklar olarak ön plana çıkararak dikkat çekecek şekilde vurgulaması çok önemli. Çünkü işin bir teknik yanı varsa, teknik yanı bu. Eğer çok insan çalışabilir yaşta ama çalışamıyor ise demografik tartışma yapmanın anlamı ne? Bütün demografik tartışmaları sabote ediyor yüksek işsizlik oranı ve kayıt dışı istihdam. Şimdi devletin resmi politikası kayıt dışı istihdama yüz yummaktır.

2004'ün Kasım ayı tarihli Katılım Ortaklığı Belgesi'nde kayıt dışı istihdam konusu üç yerde geçiyor. Bir yerde kayıt dışı istihdam bir sorun olarak görülüyor ve toplam istihdamın %45'i olarak ifade ediliyor. Kayıt dışı istihdam konusunda ne yapılacak, nasıl mücadele edilecek konusuna baktığımızda iki tane kayıt dışı istihdam tabiri geçiyor. Biri yabancı kaçak işçilerle mücadele babında geçiyor. İkincisi de çocuk istihdamı babında geçiyor. Onun dışında geçmiyor. Dolayısıyla o belgede %45 oranında kayıt dışı istihdamla nasıl mücadele edileceğine ilişkin devletin hiçbir tedbir tartışması yok. Şimdi şöyle düşünelim. %45 o kadar büyük bir rakam ki, orada mevzuatın, yasanın çiğnenmesi söz konusu. Rakam %30'a düşse dahi bu kadar yaygın bir yasa ihlali üzerine devlet gitmiyorsa, o zaman bu devletin resmi politikasıdır. Çünkü kaçak çalışan işçiyi ortaya çıkarmak zor değil ki. Müfettiş yollarsınız. Müfettiş de kaçak dışı çalışanları yakalamak maksadıyla yetki ve azim ile ortaya çıkar ise çok kolay ortaya çıkarır. İşçilerin arasına girerek sigortan var mı diye sormak yerine; göster şunun bordrolarını dediği zaman hemen ortaya çıkar.

Ama ben kendi zamanımda 70'li yıllarda işçi olarak çalışmıştım. Birisi geldi, ondan sonra bize tebliğ ettiler. Sigortalı mısınız dedi. Sigortalıyız dedik. Geçti. Ondan ibaretti. Böyle denetim olmaz. Şimdi "underclass" tabiri kullanıldı. Buna yedek işsizler ordusu tabirini de kullanabileceğimizi söylemek istiyorum. Çünkü gerçek mahiyeti odur ve bu sistem direk işsizler ordusunu ve çalışanları kapitalizm dışı yöntemlerle, kendi kendini yeniden üretmeye zorluyor. Kişi ikinci bir iş yapmaya zorlanıyor. İşçiyi ikinci bir iş yapmaya zorluyor, karısını evde gıda ve giysi üretimi yapmaya zorluyor ve çocuklarını okutmadan işe göndermeye zorluyor. Dördüncüsü köyde kalmışsa akrabası varsa onlardan gıda maddesi temin etmeye zorluyor. İşte bu dört yöntemle işçi sınıfı düşük

ücretlerle çalışarak kendi kendisini idame etmeye zorlanıyor.

Bunun ötesinde kapitalizmin işçi sınıfını çok düşük ücretle çalıştırmak için geliştirdiği bir yöntem daha var. Türkiye'de henüz çok yaygınlaşmadı. Ama Güney Doğu Asya'da görülüyor. Orada doğrudan doğruya evinde üretim yaptırmak. Zaten adam tarlada gıdasını çıkarıyor. Bir de ondan sonra karısı yok trikotaj yapıyor, balık ağı örüyor vs. gibi yöntemlerin Tayvan'da çok yaygın olduğu söyleniyor. Türkiye'de bu yöntemlerin ileride ortaya çıkması söz konusu olabilir. Sosyal güvenlik sisteminin zayıflaması ve ücretlerin düşmesi aynı zamanda toplumu zorluyor. Burada bahsedilmedi ama dikkat çeken bir konu. Yani dini kimlik etrafındaki dayanışma yöntemlerine götürüyor ki bu da tabi modernleşme kavramına tamamen aykırı bir sosyal gelişme olarak kaydediliyor.

Şimdi bir konu buydu. Yani; dünya sistemiyle bütünleşme, işsizlik, katılma oranı, kayıt dışı çalışma ve bunun sosyal güvenlik sistemi ile ilgisi.

İkinci değinmek istediğim konu; soysal güvenlik sisteminin idaresi. Şöyle söyleyeyim. Genel olarak bütün reformlarda özelleştirmeye yönelik reformlarda biz mi daha iyi idare ederiz, özel sektör mü daha iyi idare eder gibi soru ortaya atılıyor. Son TÜPRAŞ olayında olduğu gibi. Şimdi fona dayalı sosyal güvenlik sistemine geçildiğinde; özel sektör fonları yönetecek. Fakat nasıl yönetecek. Bu fonlar örneklere bakılacak ise, sermaye piyasasında değerlendirilecek. Onların sermaye piyasasında değerlendirilmesi emekçi kitlelerin kaderinin sermaye piyasasına bağlanması anlamına geliyor. Dolayısıyla biz emekçi kitlelere şunları da söyleyeceğiz; siz birikimlerinizin İstanbul Menkul Kıymetler Borsası'ndaki endekse bağlanmasını istiyor musunuz? Çünkü ABD'de görülüyor ki her hangi bir finansal kriz olduğunda özel sigortalının birikimi yok oluyor, eriyor. Bunu anlatmamız lazım. Bunu göstermemiz lazım. Bu toplumsal dayanışma anlayışımıza uygun mudur? Ve bununla bağlantılı olarak Türkiye'de mevcut iktidarın da eğer sosyal güvenlik sisteminin suistimal edildiğini iddia ediyorsa, kendisinin de halen göz göre göre sui idare ettiğine dair bir emare. Hazinenin internetteki tabloları arasında bir tablo var. Kamu net borcu diye. Şimdi burada kamunun borcundan varlıklarını çıkarak ne kadar safi borcu olduğunu hesaplamaya çalışmışlar. Aynı tabloda işsizlik sigortasında biriken fonlar, kamunun net borcunun hesaplanmasında çıkarılıyor. Bu da hangi reform yapılırsa yapılsın eğer iktidar emekçilerin biriktirdiği alın teri birikimine göz diktiyse bundan kurtuluş olmadığını gösteriyor. Mevcut AKP iktidarının da emekçilerin işsizlik sigortası birikimine göz diktiğini gösteriyor.

Az önce Mümtaz Hocam Türkiye'de bebek ölüm oranları herhalde azalacak diye bir tahminde bulundular. Haluk Hocam meseleyi sanırım ortalama ömür diye hesapladı. Ortalama ömür 6 ay yaşayan bebeklerin ortalama ömürleri üzerinden hesaplanır. Fakat bu sosyal güvenlik ve sağlık reformları gerçekleştikten sonra bebek ölümleri oranının azalmayabileceği hatta belki artabileceği tahmin edilebilir. Primlerin sermaye piyasasında değerlendirilmesi emekçilerin kaderinin sermaye piyasasına bağlanması anlamına gelir. Dolayısıyla orada bir sapma olmaz mı diye kendi kendime soruyorum. Beyin göçünden bahsedildi de, çok ayrıntısına girilmeden işin başka bir boyutuna girildi. Bu beyin tahribatı meselesi. Yurtdışına gönderilen insanların bir kısmı kalıyor. Gelenler de tahrip olarak gelmiş oluyor. Bu tabir bana ait değil, başkasına ait. Deniyor ki beyin göçünden daha kötüsü bir de beyin tahribatı oluyor. Şimdi şöyle bir soru sormak çok manalı. Türkiye'nin demografik sorunu var ise, niçin Türkiye'yi yöneten egemenler Avrupa Birliği'ne girmenin avantajları arasında Türkiye'nin genç nüfusunu gösteriyorlar? Türkiye'nin genç nüfusunu gündeme getirmenin mantığı şu. Sizin nüfusunuz yaşlanıyor. Bizim nüfusumuz genç. Burada Türkiye'nin genç nüfusunun Avrupa'nın sosyal güvenlik sistemini desteklemesi vaadi var. Peki Türkiye'nin genç nüfusu Türkiye'nin yaşlılarını mı besleyecek, yoksa Avrupa'nın mı? Yahut da şöyle diyelim. Avrupa Birliği'ne girdikten sonra Türkiye'nin sosyal güvenlik sistemini dağıtarak ve küçülterek Avrupa'nın sosyal güvenlik sorununa çözüm olarak sunmak mı?

Mümtaz Peker: Ben Cem Hocamın meseleye salt bilim açısından bakılmamalı görüşüne katılıyorum. Şimdi gelelim burada deminden beri tartıştığımız fırsat penceresi olayına. Şimdi ben bunu çalıştığımda ben bunu şöyle getirdim. Bir kez Türkiye'de fırsat penceresi kuramına aykırı istihdam artışı. İki kayıt dışı artıyor. Yarıyı geçmiş olay. Biraz önce söylediğimiz nitelikli işgücü. Bu gerçekten Türkiye açısından çok önemli çünkü neden? Nitelikli işgücünün ülkede kalarak bunun dinamiklerini planlaması.

Fırsat penceresi olayı Güney Asya için kurgulandığında şuydu; burada istihdam edilen nüfusun hiçbir hak iddia etmeden çalışmasının yapılabileceği. Ve bunlar gerçekten herhangi bir sosyal hakları olmaksızın çalıştılar. Deniz Baykal dedi ki; "bu modellere bakalım". Bu dediler nasıl bir sosyal demokrat? Fırsat penceresinde ben bu olayın Türkiye'de gerçekleşebileceği kanısında değilim.

Şimdi gelelim sorduğunuz sorulara. Bebek ölümlülüğü meselesinde. Tabi bir de bebek ölümlülüğünün bu şekilde devam etmesi olayında sosyal bir takım faktörler söz konusu. Bir de bunun dışında aile ve hekim ilişkisi çok önemli. Hiç şüphesiz gelirin düştüğü, anne eğitiminin azaldığı ve çocuğa verilen değerin psikolojik değerden ekonomik değere doğru kaydığı bir toplumda bebek ölümlerinin düşeceğini söyleyemem. Ama bunun tersi olursa. O zaman bebek ölümleri düşebilir. Ve o zaman da yapmış olduğumuz hesaplardan Türkiye'de değişik yaşlardaki beklenen yaşam süresi biraz daha artabilir. Ama bu tamamen deminki gelişime bağlı.

Bu noktada Nilgün Hocama biraz itirazım var. Türkiye'de doğumların artacağını söyledi. Buna katılıyorum ama, hızla oranı karıştırmamak koşulu ile. Yani hız olarak toplam doğurganlık hızı düşecek. Ama

doğumlar meselesine gelince nüfusun yaş momenti meselesinden dolayı artacak. Limana gelen bir gemi kıyıya 5 km kala bütün motorlarını susturur. Ama kendi momentinden ötürü limana kadar yanaşır. Aynı olay Türkiye'de 2003'ten 2018'e kadar benim yapmış olduğum hesaplara göre bu moment nüfusu yaş yapısından ötürü toplam doğum hızlarında bir azalma bekleniyor. Ama onun ötesinde 2020-2025 yıllarında Türkiye nüfusu artık 92-94 milyon arasında durmuş, durağan bir nüfusa ulaşacak.

Yalnız burada sorun ne? Birinci nokta ortalama ömür artacak. Neye göre artacak? Hayat tablosu bizden 4 tane yere gider. Bir toplam doğurganlık. Toplam doğurganlık hızı düşüyor ama, toplam doğurganlık hızı doğurganlık kuşağındaki kadınların belirli doğum oranlarına göre doğururlarsa sahip olabilecekleri çocuk sayısıdır. Ama buna 40-49, 30-39, 20-29 yaş grubundaki kişiler farklı yaşlarda bu dönemlere ulaşmış olabilirler. Bu olaya ancak, bizim Türkiye için bulmuş olduğumuz bu olaya daha sonrası için ulaşılacaktır. Bunu kabul edelim.

İkinci olarak; bebek ölümleriyle beraber her yaştaki yıllık ölüm hızları bedelidir. Ve böyle olursa toplumda ne olabilir meselesi. Şimdi bunların gerçekleşmesi olayı tamamen bizim yapmış olduğumuz kişi araştırmasından çıkan bir sonuç. Ama topluma bir bakıyorsunuz işte, uzun kuramla açıklayan bir siyasal iktidarın başkanının söylemi çok farklı. Sürekli doğurun diyorlar. Bilmem şunu yapın bunu yapın diyorlar. Yani bunun gerçeklemesi olayı farklı. Bir de burada bu nüfusun azalması ile beraber Türkiye'deki doğurganlığın azalması, nüfusun 92 milyonda durması meselesi, bu bizim iç dinamiğin getirdiği bir şey. Peki böyle bir ülkede eğer fırsatlar çevredeki ülkeler tarafından algılanırsa Türkiye'nin nüfusunun 92 milyonda kalabileceği meselesini kim iddia edebilir? Artık Türkiye bana göre o dönemde daha fazla sosyal sigortalara işçisine ücret ödememek istemeyen uluslararası sermaye tarafından bir çekim merkezi haline getirilebilecek. Ben öyle düşünüyorum. Bunun İstanbul'da örneği var. Bunun Diyarbakır'da da örneği var. Bunun belirli yerlerde de örneklerinin olabileceği kanısındayım. O zaman da Türkiye'de tabiatıyla hem kendi iç dinamiğinden gelen, hem böyle bir durumdan ortaya çıkan bir kayıt dışılık kendisini gösterecek.

Şimdi yapılmayan bir başka şey. Türkiye'de salt demografi anlamında bir hayat tablosu yapıyoruz. Nüfusun yaş gruplarına göre ne olacağını ve buna göre kendimize bir dayanak arıyoruz. Ama bana göre asıl önemli olan nokta çalışan nüfusun sektörel baza göre ayakta kalma oranı önemli. Çünkü üniversite hocası ya da bir öğretmenle ihraç sanayinde ya da bilmem ne sanayinde çalışan kişilerin yaşamdaki emekli olduktan sonraki hayatta kalma güçleri çok farklı. Bunların bizim ülkedeki gerçeklere göre çalışılmasından yanayım. Ama bunlar yapılmamış. Yani yapılmamasının en basit şeyi, işte bakın nüfus piramidi meselesi. Bu zannedersem daha çok Birleşmiş Milletlerin şeylere göre model hayat tabloları. Bunun önemi. Bu önem kendisini nerede gösterecek? Bu önem çalışan nüfusa göre bir hayat tablosu oluşturduğumuz zaman kendisini gösterecek. O zaman da biraz önce sözünü ettiğimiz emeklilik yaşı. Türkiye için standart bir emeklilikten bahsediliyor. Ben bunun mümkün olmadığını düşünüyorum. Bu çalışma yapılır ve sektörler itibari ile ortaya konulur.

Sistem yıpranma payını getiriyor. Ama ondan sonra sizin emekli olduktan sonra ne kadar yaşayacağınıza ilişkin bir model uygulanmıyor. O mesele demin dediğim gibi elimizdeki verilerle bunun yapılıp tartışılmasından yanayım.

Üçüncü bir nokta bu dağıtım meselesi. Eğer bunu vergiden bir tür bir biçime dönüştürdüğünüz zaman bunun Türkiye açısından sorun yumağı oluşturacağını şimdi basit olarak görüyorum. Çünkü bu gerçekten Haluk Hocamın, Cem Hocamın dediği gibi cemaat ilişkilerini artırır. Böyle bir ilişkiyi de AKP çok seviyor. Teşekkür ederim.

Nilgün Küçükkaraca: Şimdi yani kafamda girmek istediğim yerler var ama ben bunları biraz başka bir zamana erteliyorum. Cem Hocamın dediği yerden bir şey söylemek istiyorum. İdeolojinin olması gerekiyor ve ideolojik bakılması gerekiyor bu olaya. Yani sorun sadece kurumların iyi çalışması, kötü çalışması değil. Biliyorsunuz KİT'leri de satıyorlar kar getirmiyor diye. Ama KİT'ler ayağa kalkıyor yok şöyle iyi çalışıyoruz böyle iyi çalışıyoruz diye, ama satıyoruz. Beni Dünya Bankası ve Özelleştirme İdaresi, orda Dünya Bankası bir şey oluşturmuş, oraya çağırdılar; "Erdemir'i satacağız, orayı sosyal olarak etkilemiyor." Ben dedim ki satışa ideolojik olarak karşıyım. Ama yöntemleri şunlar şunlardır. Gücünüz yeterse. Siz yardım etmez misiniz dediler. Hayır ben karşıyım dedim. Biz de ideolojik olarak karşıyız, Ama projeye gelince gördük ki çok zarar ediyor bilmem ne. Ben dedim ki "ben iktisatçı değilim, dünya görüşüme göre kötü de olsa satmayalım diyorum. Bilmiyorum ben kar mı getiriyor, zarar mı getiriyor. Onu ben göremem. Benim de bir sınırım var". Şimdi böyle bakınca gerçekten özellikle günümüzde küreselleşmenin içinde yaşarken küreselleşmiş ekonomileri, küreselleşmiş paraları ve küreselleşmiş insanları göremeden ve ideolojiyi fark etmeden yaşamak çok kötü bir şey. Örneğin; DPT'nın 7. beş yıllık kalkınma planında paragraflar var. Küreselleşen dünyada diye gidiyor. Sanki şey bu küreselleşmenin ideolojisi yok. Sanki çok iyi bir şey. Sürekli bir küreselleşiyorduk. Ama bu o değil yani burada çok eksik kalan bir şey var. Bizlerin ya da ülkemizin çok farkında olmadığı şekilde bu kavramlar beynimize yerleştiriliyor. Bu küreselleşmenin cinsiyeti yok, ideolojisi yok. Aman aman ne iyiymiş gibi.

İnsanlar bir defa iktisat okumuyorlar. İktisadi teorilerden haberleri yok. Ben öyle düşünüyorum. Ben bazı şekillerde okuyorum. Ben hepsini anlayamam. Ama anlayacağım şekilde okuyorum. Olayları yorumlarken ideolojilerden ve teorilerden apayrı bir yerdeymiş gibi görüyoruz.

Sosyal güvenliğe gelince, sosyal güvenlik tabiî ki küreselleşen ekonominin, küreselleşen insan gücünün göstermelik koruyucu bir çatısının olması gerekiyor.

Bundan önce belki göstermelik değildi ama o zaman tüm Avrupa'da, Amerika'da sosyal devlet anlayışı vardı. Şu anda bizim Anayasamızda sosyal devlet gözükmüyor, sosyal hukuk devleti gözüküyor. Yazıyor ama uygulanmıyor. Bunu hepimiz biliyoruz. Şimdi bu uygulanamaz, çünkü hükümet politikalarının temelinde liberal politikalar var ve serbest pazar piyasası kullanılacaktır deniliyor. Böyle denince zaten o olmaz, bununla ters düşer. Bunları karşılıklı beraber okumak gerekir.

Hiçbir partinin politikasının böyle sosyal devleti kutsayan bir şey olduğunu zannetmiyorum. Bu arada sosyal devlet bazı sendikalar tarafından yeni bir sistem olarak karşılanıyor. Buna da çok yürekten katılıyorum. Ama böyle bir ehven-i şer gibi oluyor. Şerrin biraz daha iyisi gibi oluyor. Öyle bakıyorum.

Sosyal güvenlik neyi sağlayacak? Bence bir defa sizin de dediğiniz gibi kayıtdışı istihdamı kayıt içine alacak. Bu kaynaklara bir yatırımdır. Şimdi evde kendi çalışmalar gibi bir sürü çalışmalar var. Herkes kendi kazak örüyor. Gidiyorlar onu oraya buraya pazarlıyorlar. Böylece ortadan bir para kaybolmuş oluyor. Buradan bir defa prim toplayacak. Burada yoksulluğu önlemek olarak karşımıza çıkartacak her halükarda. Ama kendisine bir prim çıkartınca, o zaman kaynakları artacak.

Ve bu arada yine bu uluslararası paradan ben çok korkuyorum. Yani uluslararası bir hizmet alımı söz konusu olacak. Örneğin; danışmanlık yaparken büyük bir araştırma verilecek; 1.5 milyon dolarlık. Ve burada kişi giremiyor. Ben iyi ya Türkiye'den de birileri girer herhalde falan dedim. Bizim oradaki arkadaş hayır dedi, Türkiye'den değil, kesinlikle Türkiye'den değil. Uluslararası şirketlere vermek gerekiyor. Uluslararası araştırma şirketlerine verilir diyor. 1.5 milyon dolar da çok büyük para tabi.

Sosyal güvenliğin amacı yoksulluğu önlemek değildir, ama yoksulluğa düşmeyi önlemektir. İnsan haklarına aykırı bir yaşamı önlemektir. Şimdi biliyorsunuz en güncel kavramlardan bir tanesi insan hakları. Küreselleşmenin karşıtı olarak insan hakları konuyor. Fakat insan hakları nedense bazı yerlere uğruyor, bazı yerlere de uğramıyor. Bunu hep beraber görüyoruz. Moldovyalı kadınlar için insan hakları söz konusu değil. Uluslararası dolaşıyor kadınlar. Iraktakilerin o zaman, Afganistan'dakinin o zaman, bizim işçilerin o zaman, köylülerin o zaman.

Örneğin çocuk işçiliği açısından Bangladeş'i örnek verdiniz. Ben Diyarbakır'da zorunlu göç ettirilen bir grupla çalıştım. Bunlar kilim dokuyorlar, aylık 40 milyon lira para kazanıyorlar. Aylık 40 milyon da evin geçimi. Bu zorunlu. Bunlar resmi olarak oradan kaldırılmışlar, Diyarbakır'a yerleştirilmişler. Günde kaç ilmek atıyor, biliyor musunuz? Günde 1250 ilmek, bu 10 sıra kadar. Yani o halıya basamıyorum ben. Oradan almadım ama olsun, onu hissediyorsunuz. Bütün o tozlar yayılıyor ve nefesler tıkanıyor. Buna çok küçük yaşta başlıyorlar. Parmakları kütleşmiş. Böyle bir parmak kütleşmesi gördünüz mü bilmiyorum. Bunlar çok genç çocuklar, 9-10 yaşlarında başlıyorlar. Şimdi yani burada ülkemizdeki bir örnek. Bangladeş'e gitmemize gerek yok. O zaman sosyal güvenliğin yoksulluğu önlemek üzere yapılan yerlerine de biraz katkıda bulunmak gerekiyor. Ama nasıl, kim nasıl katılacak? Çünkü sosyal güvenlik sadece sigortadan yararlanma anlamına gelemez. Çünkü sosyal yardım ve sosyal hizmetler de var. Bunları da mutlaka tartışmalara katmak gerekir diye düşünüyorum.

Şimdi bu doğuştan hayatta kalma süresi tahmini süredir. Bunlar ne kadar yüksekse o ülkenin gelişmişliği de o kadar yüksek sayılır. Bunu hepimiz biliyoruz. İşte insani gelişim indekslerine bakılıyor. Bizimki son derece geride. Bu arada baktığım şeylerden en önemlisi sosyal güvenliğe ayrılan paylar ve sosyal güvenlikten yararlananların oranları, ya da kişi sayısı. Bizim ülkemizde sosyal güvenlikten yararlananların sayısını sürekli olarak pompalıyorlar. Yani çok garip bir şey. Halbuki ben bunu şöyle yapıyorlar diye düşünüyorum. Bunlar tabi dışarıya verilen rakamlar; dışarıya karşı insan haklarını korumayan ve dışlanmış olan nüfus grubuna sahip olan, yani yoksullaşmaya eğilimli grubumuz çok fazla. O zaman da insan haklarını da koruyamamış oluyoruz. Buraları da böyle toplayıp belirli bir sistem altında güvenlik içindeler mesajı vermeye çalışılıyor olabilir diye düşünüyorum.

Aziz Çelik: Ben iki konuda burada bir şeyler söylemek istiyorum. Detayın özellikle konunun muhatabı olan sigortalılar için anlaşılmasında son derece büyük önemi var. Ben aynı zamanda sendika eğitiminde son bir senedir sosyal güvenlik reformu ne anlama geliyor üstüne bir şeyler yapıyorum. Çalışmalar yapıyorum. Türk-İş'ten de Celal bey katılıyor bir bölümüne. Şimdi eğitimde ekonomik, uluslararası gelişmeler, küreselleşme, sermaye hareketleri ile ilgili v.s. bunu anlatıyorsunuz; bu tamam. Ama somut olarak yaşamına nasıl yansıyacağına dair bunu yediremediğiniz zaman her konuda olduğu gibi bu şeylerin büyük bölümü konunun muhatapları tarafından yeterince algılanmıyor. Bu nedenle somut tartışmak, bunun teorik, felsefi arka planının yaşama nasıl yansıdığının kesinlikle anlatılması gerekiyor. Emeklilik yaşından, emeklilik gelirlerine, katkı payına kadar, bütçeden buraya ayrılan paraya kadar somut olarak üzerine gidilmesi ile mümkündür diye düşünüyorum.

Bazı tartışmalarda söylenen maddeler doğru olabilir. Örneğin ortalama ömür süresinin arttığı bir yerde emeklinin yaşının da artmasına itiraz etmek mümkün değil bence. Emeklilik yaşı tartışmasında biliyorsunuz bir ara 38-43'e takılmışlardı. Teorik olarak 38-43 yaşında emekli olmak mümkündü. Ama uygulamaya baktığımızda ortalama emeklilik yaşı 50'ydi. Bu noktalarda mesela sendikaların zaman zaman düştüğü hatalardan birisi bu; çok daha direnç gösterilecek bir alan iken emeklilik yaşındaki zaman içerisindeki belli oynamaları bir prensip meselesi haline getirmek.

Bence öncelik tartışması yapılacaksa; önceliğin mutlaka belirtilmesi gerektiğini, makul bir çözümün

bulunması noktasında daha somut, gerçekliğe uygun davranılması gerektiğini düşünüyorum. Burada da şöyle bir sorun var diye düşünüyorum. Örgütlü güçlerin daha fazla şeyi var. Şimdi sendikalar genellikle kıdemli, yaşı yüksek bir işçi kitlesine sahipler ve görece olarak sosyal güvenlikten daha fazla yararlanmaya sahipler. Geçen sefer, mesela, kademeli geçiş sisteminin gelmesi ile beraber özellikle kamu kesiminde yüksek kıdemli işçiler birdenbire aşağı çekildi ve sosyal güvenlik reformu kolaylıkla yapıldı. O yüzden yaş meselesi yüzünden, yaştaki değişiklikler üzerinden yapılacak bir tartışma bence esaslı değildir. Ve onun üzerinden bir toplumsal şey koymak çok olası değil diye düşünüyorum.

Söylediğim şeyleri toparlamam gerekirse; ben sosyal güvenlik reformunu devletin sosyal güvenlik alanından çekilmesi olarak gördüğüm için devletin düzenleyici rolüne önemli bir vurgu yapmak gerektiğini düşünüyorum. Şu anda ciddi bir liberal saldırı karşısında devletin sosyal alandaki düzenleyici rolünün tahkim edilmesinin çalışan sınıflar açısından çok önemli olduğunu düşünüyorum. Çünkü devlet bu alandan çekilirse; çalışan sınıflar piyasa üzerinden baskı üzerinden dönüşüm sağlayamazlar.

Ben son 25 yıllık yeni liberal eğilimlerin artık bir düşüş trendinde olduğunu düşünüyorum. Bu noktanın da ideolojik olarak, düşünsel olarak vurgulanması gerektiğini düşünüyorum. Artık yaşanan tahribattan sonra Fukuyama bile devletin ideolojik öneminden söz etmeye başlıyor. Neden ? Çünkü piyasa ciddi bir biçimde tahrip ediyor, ve bu tahribat bütün sistemi doğrudan tehlikeye atabilecek durumda. Ama bizimkiler tabi daha gözü kara şey yapıyorlar.

Ben son nokta olarak şunu belirtmek istiyorum. Sosyal güvenlik sistemi yoksullukla mücadele aracı olarak düşünürsek eğer bugünkü gibi bir kamu alanından daha çok bir hayırseverlik alanına dönüşebilir ve devletin iktisadi ve sosyal görevlerinin arasında daha önceden yani yoksulluk önleyici makro politikalarının yerine yoksulluğun sonuçlarıyla uğraşmasını beraberinde getiriyor. O yüzden burada yoksulluğu önleme aracı olarak sosyal güvenlik kavramsallaştırmasının ben ideoloijik olarak ters yüz edilmiş bir gerçeklik olduğunu düşünüyorum. Yoksa elbette sosyal güvenliğin yoksulluğu azaltıcı etkileri olabilir. Vergi meselesinde de bence 50 yıllık bir uygulamanın sonucunda prim sisteminin tümüyle terk edilmesini savunmak, vergi sistemine geçişin ben çok kolay olacağını düşünmüyorum. O yüzden karma bir sistemi savunmak prim artı kalıcı bir kamu katkısını savunmanın şu anda daha uygulanabilir olduğunu düşünüyorum. Aksi halde şu anda kamunun şu haliyle kamu katkısına karşı çıkılırken, topyekün bir vergi finansmanının toplumsal destek bulabilmesi bana zor gözüküyor. Ama karma bir sistemin devletin de katılacağı bir sistemin son derece makul gerekçeleri var. Bu en azından Türkiye'de egemen sınıflar her anlamda bir Avrupa Birliği standardı gösteremezse; sosyal güvenlik alanında da o zaman en azından o çerçevede bir talebin ben savunulabilmesinin bir meşruiyeti olduğunu düşünüyorum. O açıdan devlet katkısının oradaki gibi en az üçte bir seviyesine çıkartılması bence son derece makul ve savunulabilecek geliyor.

Bayram Ünal: Sistemin kimin sistemi olduğu, sistemin işgücünü nasıl ürettiği ve üretilen işgücünün bu sistemi geriye doğru nasıl değiştirdiği çok önemli. Yoksa bizim beyin göçümüzün bizi kollamayan bir sisteme karşı mücadele etme şansımızın çok olmadığına inanıyorum. Dolayısıyla sistemin ürettiği bir işgücü, işgücünün geri dönüşleri ve sistemi yeniden üretip kendisine uygun işgücü üretmesi. Bu gerçekten çok önemli.

Oradan şuraya geçeceğim. Eğer biz rapor üzerinden hareketle devlete ya da sivil toplum kuruluşlarına neler yapılmalı sorusuna cevap arayacaksak orada gerçekten şöyle bir sorun var; devletin ne olduğu. Yetmişlerdki tartışmalar bize devleti çok yoğun analiz ettirdi. Devlet enstrümental midir yoksa devlet işlevsel midir diye uzun uzun tartışıldı bunlar ve orda çıkan sonuç şuydu; devlet bir çok yerde enstrümentaldir. Bunun anlamı şudur; özellikle Türkiye'de 1923 sonrasında devletin kendisinin kapitalist olduğunu, kapitalist üretim ilişkisi içerisinde olduğunu ve işveren konumuna geldiğini gördük.

Daha sonra devlet liberalleşme adı altında enstrümental olsun, devlet üretimi olmasın, devlet kapitalizm yasalarını regüle etsin dendi. Bu sefer kapitalizm ve kapital adına tüm piyasaları düzenleyen kurum şekline dönüştü devlet. Hükümetleri saymıyorum, hükümetler icracı kurumlar. Şimdi bu iki çözümün de bize yol vermediğini, bize fayda vermediğini düşünüyorum. Devlet ne enstrümental olarak ne de bir pozisyona sahip olarak küresel sermaye ile aramızdaki ilişkiyi koruyabilir. Ama burada üç nokta var. Birincisi üretim içerisindeki konumunun yeniden ele alınması. Mesela bizim sendikacıların buna işaret etmelerinin nedeni devletin yavaş yavaş çekilme felsefesiyle bire bir gidiyor.

Devlet çekilecek. Nereden çekilecek? Kamu harcamaları kısılacak, devlet üretici konumundan kalkacak, şeker kapanacak, işte Tüpraş'ı vereceğiz, yararı olan şirketleri de vereceğiz zararı olan şirketleri de vereceğiz. Şimdi öyle bir ikilem var. Devletin temel görev ve sorumluluklarının ticarileştirilmediği bir devlet düzenlemesi benim önerim.

Ercan Yavuz: Burada bir kimya problemini tartışıyor olsaydık, atom kuramını mutlaka ortaya koyacaktık. Dolayısıyla sınıf kavramını ortaya koymadan konuyu irdelememiz mümkün değil. Şundan dolayı; dünyada olup biten tüm bunlar küresel sermayenin döngüsüyle ilgili. Yoksa emeğin süreciyle ilgili diye düşündüğümüzde emekçi sınıfının bu konudaki insiyatifsiz davranması bu küresel sermayenin saldırısını artırıyor diye düşünüyorum.

Bir iki not aldım ben de. Emeklilik ya da doğuştan beklenen yaşla ilgili istatistikler verildi. Yöntemde farklı istatistikler, belgeler ortaya kondu. Özellikle sosyal güvenlik

kurumu ve başkanının kullandığı çizelgeler. Emekli olabilen insanların beklenen yaş grubu. Eğer bir insan 68 yaşına kadar gelip emekli olabilme şansına sahipse bu insan 88 yaşına kadar yaşar ve dolayısıyla ben o insana 20 yıl emekli ücreti veririm diyor. Şimdi şöyle bir ters kavram var. Türkiye'de beklenen doğuştan yaşam süresi 66.67. Bir de orda önemli ve tartışmadığımız emekli olduktan sonra ne kadar; yani beklenen yaş mı önemli yoksa emekli olduktan sonra alınan ücret mi önemli? Kaldı ki Türkiye'de bu yasa tasarısından sonra emekli olabilecek insan var mı? Onu da düşünmek lazım. Çünkü 99'dan önce, depremden hemen önce emekli olabilme prim gün sayısı 5000, çalışma yılı 20-25 idi. Depremden sonra çıkan kanunda 7000 işgününe çıktı. Her şeye çare olacak dendi. Halbuki olamayacağı gözüktü. Esasında güvenilir iktisatçılara göre bu da çare değil gibi görünüyor. Çünkü devletin o kamu işçilerinin de özelleştirildiğini düşünürsek 9000 prim gün sayısını adeta yakalamak mümkün değil Türkiye'de. Yani emekli olamayacak insanların emekliliğinden bahsediliyor. Çünkü Türkiye'de yaklaşık 1 milyon kamu işçisi var. Onun dışında 4 milyon da özelde çalışan var. Özelde çalışan 4 milyon insanın 9000 prim gün sayısını beklemesi ya da biriktirmesi hiç mümkün gibi gözükmüyor.

Peki bunlar neye yapılıyor? Sağlıkta özel sağlık sigortaları ve sistemleri konurken, bireysel emeklilik sistemleri de kamu sigortacılığının karşısına bir alternatif olarak konuyor. Yani itme ve çekme mekanizmaları aynı sürede çalışıyor diye düşünüyorum. Tabi devlet bir sürü argüman kullanıyor. Türkiye'de 38-43 yaşında emekli olanlar binde bir bile değil. Bunlarda tek iş grubu var. Onlar da çıraklık eğitimi alıyor. Hemen ilkokuldan sonra çıraklık eğitimi alıyorlar. Hakikaten onlar 43 yaşında emekli oluyorlar. Ama onlar binde biri bile geçmiyor. Peki kaç kişi emekli olduktan sonra bir yıl içinde ölüyor diye istatistiklere baktığımız zaman durum çok korkunç.

Peki Avrupa işçi sınıfı bu vahim tabloyu nasıl aşıyor diye bir soruyu kendime sorduğum zaman orada daha da vahim bir tablo var. Onlar problemi aşmanın yolunu buldular. Hakikaten sosyal güvenlik primlerin fonlarını uluslararası sıcak para ilişkilerinde kullanarak idame ettirmeye çalışıyorlar. Dolayısıyla Almanya işçi sınıfı Türkiye işçi sınıfı üzerinden kendi hayatını devam ettiriyor.

Osman Öztürk: Reformun bu ayağında yaşı çok önemsemedikleri belli. 2036'dan sonra yükselterek 2075'te 68'e çıkaracaklar. Çünkü esas itibariyle 1999'da yaş meselesinde önemli mesafe alınmıştı. Kademeli geçişteki gibi eskilerin, bizler gibi, hakları korunmuştu. Halbuki 2000'den sonra çalışmaya başlayan nüfusun 2030-2040'lara geldiğinde emeklilik hakkı olmayacak. 7000 iş gücünü doldurmamış olacak; 60 yaşı doldurmamış olacak. Türkiye'deki istihdam yapısına bakarsak 55 yaşında işsiz kalmış ilkokul mezunu işçinin hala 60 yaşına kadar çalışması mümkün gözüküyor mu?

Sürekli olarak aktif/pasif dengesinin bozulduğundan bahsediyorlar. Oysa aktif/pasif dengesinin prim oranları ve emekli maaşlarının düzeyiyle birlikte ele alınması gerekiyor. Onu hep atlıyorlar.

Burada benim dikkatimi çeken kısa vadeli olarak sosyal güvenliği değiştirmeye çalışıyorlar, kavramsal olarak, felsefe olarak. Geçen sefer yaş bölümünü kendileri açısından halletmişlerdi. Şimdi maaş bölümünde bir şey var.

Genel Sağlık Sigortası için iddia bütün nüfusun koruma altına alınması. Oysa sağlık sigortası kapsamını mevcut durumdan daha fazla kapsayıcı kılan düzenlemeler yok.

İsmail Hakkı Tombul: Böyle bir tartışmayı sürdürdüğümüzde sorunu doğru tarif ediyorsak, sorunu ideolojik bir saldırının, bütünün bir parçası olarak değerlendirdiğimizde sosyal güvenlik bir konu başlığı ama bizim için önemli olan kamu yasa tasarısı v.b. hepsi bütünün birer parçaları. Şimdi tek başına sosyal güvenlikle ilgili bir mücadeleyi sürdürmek, diğerlerinden kopararak yürütmek bir kere başarı şansını azaltacak gibi gözüküyor. Diğer bir boyutu böyle bir mücadele öngörülüyorsa kuşkusuz bizim üzerimize düşen nedir? Buralardan yapacağımız işin sonucu doğrudan değiştirecek bir gücü açığa çıkarması zayıf gözüküyor. Bunun bir de siyasal mücadeleyi gerektiren kısmı var. Bence esas elimizin açmaza düştüğü yer orası. Türkiye'de bizim bu taleplerimizi sahiplenen bir mücadelenin ya da toplumda bir karşılığı olan bir siyasal mücadelenin zayıflığı bizim elimizi zayıf kılıyor. Biraz belki böyle değerlendirdiğimizde yapılacak işle ilgili bir çıkarsama sağlayabiliriz diye düşünüyorum. Yoksa biz zaman zaman kendi içimizde de, örgütte de tartışıyoruz. Kararlı bir mücadele ile bu işi çözebiliriz.

Doğru bu iş için kararlı mücadele gerekli ama ekonomik demokratik mücadeledeki kararlı duruş tek başına bu süreci tersine çevirebilir mi? Ya da kararlı hale getirebilir mi bu sürecin değişimini? Yoksa siyasal mücadelenin olmadığı, siyasal mücadelenin de desteklemediği bir mücadele nasıl sonuç alabilir? Bu tartışmalara sendikalarda çok tanık oluyoruz. Böyle bir açmaza götürüyor bizi. Bu açıdan biz tartışmaları sürdürürken tamam bütünün parçalarını görelim buradan bir adım atalım, buna karşılık mücadeleyi sürdürelim.

Şimdi böyle bir noktada bizim, kamu çalışanlarının, siyasete katılma hakkı ya da siyasal mücadeleyle ilişkileri de bununla doğrudan bağlantılı. Siyasal mücadelenin yükseltilmesi ile ilgili bir tartışmayı da öngörmek gerekiyor. Şimdi burada ne yapılabilir mücadele kısmında ve hangi argümanlar üzerinde yürütülmelidir? Bence biraz oraya vurgu yapmak lazım. Yoksa klasik anlamda biz tartışıyoruz; şunu yapalım, bunu yapalım. Sizin o ürettiğiniz argümanlar toplumda karşılığını bulmuyor, kendi üyelerinizi bile hareketlendirmekte yeterli olmuyorsa geri kalan aldığımız kararın yaşama geçip geçmediği ile ilgili bir tartışmaya dönüşüyor. O zaman daha ikna edici argümanlar ortaya koymamız gerekiyor.

Şimdi şöyle bir açmaza düşeceğiz. Sosyal güvenlikle ilgili bir yaş diyorsunuz, beni ilgilendirmiyor diyor. Emeklilik aylığı bağlama diyorsunuz, gerçi onunla ilgili de bir adım atılabilir, şu anki çalışanları kısmen sorunlu hale getirmeyebilir. Burada genel sağlık sigortası ile ilgili tartıştığımızda mesela kamu çalışanlarının buradan prim ödeyip ödememe meselesi gündeme geliyor. Onunla ilgili bir tartışma yapılabilir. Ama onunla kamu personel yasa tasarısını ilişkilendirdiğimizde, siz sanki sürekli çalışacakmışsınız gibi gözükebilir ama yarın işsiz kaldığınızda ne yapacaksınız? Oradaki iş güvencesi tartışılıyor çünkü. Oradan ilişkilendirmek gerekir yani argüman açısından.

Ben, belki toplum açısından olmayabilir ama, en azından örgütlerin temsil ettiği kesim açısından sosyal güvenlik meselesine primli ödemeden ziyade daha çok şuraya vurgu yapılamaz mı? Bütün toplum kesimleri ölçeği. Bir vergi ile ilişkilendirerek. Ben vergi veriyorum, bunlar neden bana dönmüyor? Tabi tam da böyle bir şeyde kayıt dışı ekonomi, kayıt dışı istihdam meselesi de tartışma konusu olabilir ama bir şeyi şuraya oturtabilir miyiz? Bu kamu çalışanı için de olur, diğer kesimler için de olur. Ama bunun karşılığında sağlık, sosyal güvenlik ve eğitim hizmeti alamıyorum. Bunları istiyorum.

Tam da belki böyle bir şeyin üzerinde oturtabilirsek primsiz ödemeden genel bütçedeki şeye vurgu yapmak gerekir diye düşünüyorum. Ben öbür türlü kısa vadede, karma şeyi savunalım dediğimizde ikna eder miyiz? Onu da söylesek geniş toplum kesimlerini hareket ettirebilecek bir ikna pozisyonu olmadığını düşünüyorum.

Şimdi şöyle bir açmaza düşeceğiz. Bu yasayı bu haliyle geçirmemek için mücadele edeceğiz ama; orta ve uzun vadeli strateji de uygulamak gerekir diye düşünüyorum mücadele hedefi açısından. O zaman bugünden primli ödeme yerine bunun genel bütçeden karşılanmasına yönelik bir çalışmayı oluşturmaya çalışmak, orta vadedeki mücadelenin daha istikrarlı ve kalıcı bir kazanıma dönüşmesi için anlamlı olabilir. Buradan bir şeyi tutturmak gerekir. Belki buradan bir şey yaratabilirsek sosyal güvenliğin bizim açımızdan ne anlama geldiğini de geniş toplum kesimlerine tartıştırabilir miyiz? Ne kadar tartıştırabilirsek o kadar daha karşılıklı saflaşmada kendi safımızı daha belirleyen ve buradan katkı verecek kesimleri artıran bir şey tutturabilir miyiz? Buna bir çaba harcamak ya da argüman olarak oturtmakta yarar var.

Ama her şeye rağmen emek örgütleri diye tarif ettiğimiz şeye Türkiye'de baktığımızda sonuçta bunun pratik karşılığı dört beş örgüt gibi gözüküyor. Bunların da toplumda yansıması da belli, ya da kodlaması da belli; bunlar zaten her şeye karşı çıkar. İşte tam orda bizim daha ikna edici pozisyonumuzu nasıl sağlayabiliriz? Biraz argüman olarak da buna kafa yormaya ihtiyaç var. Çünkü Emek Platformu'nda da neyin üzerine oturtulması gerektiğini tartışacağız. Yani; özelleştirme, sosyal güvenlik.